

delavsko kmečka enotnost

Vsebina: V BRATSKI JUGOSLAVIJI — PROTEST STARE MANZOVKE Z ROCOLA — PREKRIZANI RACUNI — TRZASKA BOLNISKA BLAGAJNA — PRETAKANJE VINA — BOROV PRELEC — KOLIKA MORA BITI ZALOGA KRME — RAZVADE PRI DOMACIH ZIVALIH — ZASEBNA IN DRUŽBENA LASTNINA NA KOLHOZU — USTANOVITEV ZADRUGE.

GLASILO ENOTNIH SINDIKATOV STO-ja

Leto III, št. 28.

Poštšina plačana v gotovini.

Trst 17. decembra 1947.

Spedizioni in abbon. postale li° gruppo Cens: 15 ML. 10 JL, 4 din

Sindikati v tovarni

Tržaški kapitalisti, ki jim anglo-ameriška okupacijska uprava daje vedno večjo potuho, so s pomočjo italijanskih priganjačev pri Delavski zbornici že ponovno brezvestno prekrili delavske sindikalne pravice na terenu, po tovarnah in delavnicah. Tržaški delavci ne bodo nikoli pozabili ne odpuščanja kapitalističnim podvodom krivičnega in sramotnega pravdoreka, ki so ga pred okupacijskim vojaškim sodiščem na Cosulichovo zahrbtno prizadevanje priključili s svojim izdaškim pričevanjem nad vodilne člane tovarniškega odbora v ladjedelnici pri Sv. Marku. Tržaški proletarij tudi ne bo pozabil samovoljnega protizakonitega odpuščanja članov tovarniških odborov v vrsti drugih podjetij, ki je bilo prav tako prozorno politično izdajstvo. Predvsem pa se tržaški delavski razred nikoli ne bo odrekel svojim težko priborjenim sindikalnim pravicam na terenu, v svojih osnovnih organizacijskih edinicah.

Zato so ES napravili prvi korak v obrambo tovarniških odborov in pred tedni predložili delodajalcem načrt posebnega sporazuma na podoben in torej zakonito zaščiteno delavskega sindikata v tovarni in na kraju dela sploh.

Delodajalci niso jasno izrazili svojega stališča, ker se zavedajo, koliko bi izgubili, ko bi dali prostega izraza svojim prikritim naklepom. Zato so pokusili znova seči po že preizkušenem sredstvu: ES naj bi stavili svoje predloge v sporazumu z Delavsko zbornico o odnosu z njihovimi podpreprizorom in delavskih vrstah, da bi nazadnje izigrali v svojo izključno korist. Znano je, da ima Delavska zbornica v tovarnah sedaj svoje tako imenovane notranje komisije.

V čem je vprašanje? Kaj je sindikat in kaj notranja komisija?

Sindikalni tovarniški odbor je osnovna organska edinica skupne sindikalne organizacije vsega delavskega razreda, ki uresničuje interese posameznega delavca preko svoje osnovne edince po skupnih interesih in kolektivnih interesih vsega sindikalno organiziranega delavskega razreda. Tovarniški odbor veče vsakega posameznega delavca na delavsko zbornico, štiri s sredstvi skupnosti in oporo celotnega delavskega razreda v njegovi vsakdanji politični in sindikalni borbi za življenje in kruh.

Tovarniški sindikalni odbor pomeni politično trdno strnjeno vsega proletariata, izraža psihološko konkretno in vsega delavskega borbeneza. Predstavlja prvo in glavno sredstvo slehernega uspeha v borbi proti izkoriščevalcu.

Notranja komisija pa je zaključena, tovarniška edinica vseh ljudi v tovarni, prepuščena sami sebi, pri čem avtonomna, izpostavljena vsem interesom in naklepom delodajalca, brez neposredne zveze z ostalim delavstvom, vedno znova vezana na delavski razred, ki jo volji lahko ustvari sleherni delodajalec v svojem podjetju. Notranja komisija pomeni uničenje vsakega političnega in ekonomskih interesov, skupnih taktičnih pogojev za delavski razred. Notranja komisija je or-

V borbi za novo delovno pogodbo

Predzadnji četrtek so Enotni sindikati predložili Združenju industrije načrt nove delovne pogodbe, ki naj bi sedaj, ko je potekel poslednji mezdni sporazum iz meseca julija t. l., nadomestila ne le ta sporazum, marveč vsaj v svojih glavnih obrisih tudi dosedanje občo delovno pogodbo, ki predstavlja kljub spremembam v prvi povojni dobi le eno izmed desetin uničenega fašističnega režima.

DZ v službi kapitala

Tudi Delavska zbornica je predložila industrijskim delodajalcem svoje predloge, ki se pa omejujejo predvsem na mezdne pogodbe in v tem niti zdaleka ne ustrezajo realnemu položaju tržaškega industrijskega delavstva, niti na osnovi tako zvanih indeksov cen, s katerimi reaktivni tisk v službi delodajalcev tako rad lavira in vara ljudi, vedoč, da se opirajo tudi na racionalno razdeljevanje živila in oblačil, ki stvarno — še posebej v pogledu poslednjih — nikoli ne dosega onih količin, ki so ljudem »zagotovljene« na papirju in nakaznicah, odnosno jim pritičejo v omejeni, toda vendar ustrezajoči meri, a jih v resnici od nikoder ni. In prav reaktivni tisk, ki je kakor po navadi vprilo sleherne pobude

razrednih sindikatov tudi tokrat zagnal krik in vik, je na lepem nehote razkrinkal prav Delavsko zbornico, napovedajoč, da bodo delodajalci pripravljali pogajati se na osnovi — le njenih predlogov. Tržaški delavski razred je v resnici že davno vedel, da imajo kapitalisti in njihov valpud pri Delavski zbornici skupno pot. In slednji slepo in hlapčevsko sledijo prvim ne le na njih politični liniji, kjer jim Sovinizmi, posebno v zadnjem času spričo silne borbe italijanskega delovnega ljudstva, ki so jo tržaški »brantelji« italijanstva tako izdajalsko zatajili — služijo le za prevzevo za njih dobičkanosne posle. Sledijo jim tudi na gospodarski liniji, kjer jih beg italijanskih financ in industrije iz Trsta prav nič ne moti, da ne bi zatajili tudi gospodarskih interesov Trsta in njegovega prebivalstva.

In sedaj so brezvestno zatajili interese tržaškega ljudstva še na področju njegovih delovnih odnosov in mezd, ko so po soglasni sodbi kapitalističnega tiska stavili kapitalistom — ustrezne mezdne ponudbe. S številkami na dlani so ES dokazali, da so njih mezdni pogoji še vse bolj ustrezni stvarnemu položaju in — krvavim potrebam delavskega razreda.

Za nove delovne odnose

V svojem načrtu nove delovne pogodbe so Enotni sindikati v smislu svojih starih znanih osnovnih zahtev postavili vrsto osnovnih načel, ki naj uveljavijo delavske pravice in omogočijo izboljšanje osnovnih delavskih življenjskih pogojev: 40 ur dela na teden, mezdno izenačenje žene z moškim, izenačenje mezd v srednji in mali industriji z onimi v velikih tovarnah, starostno zviševanje mezd, ustrezno strokovno izbratbo delavske mladine, izenačenje mezd s predvojnimi.

V vprašanju 40-urnega dela v tednu se zahteve Enotnih sindikatov enake z zahtevami Splošne italijanske delavske zveze. ES so postavili to zahtevo še s posebnim ozirom na

veliko brezposelnost v Trstu in na ostalem Tržaškem ozemlju pod anglo-ameriško oblastjo. Z omejitvijo obveznih delovnih ur na 40 v tednu bi bilo mogoče znova zaposliti vsaj znaten del deset tisočev sedaj brezposelnih ljudi. Zahtevo po enakih mezdah za delavke kakor za delavce so narekovali ne le človečanski nagibi in stvarne potrebe, marveč tudi spoznanje, da je skrajni čas, da se v Trstu kakor v vseh resnično naprednih deželah enkrat za vselej odpravi sramotno zapostavljanje žene, ki razen po fevdalskih nazorih sodobnih izkoriščevalcev ne kot gospodarski in še manj kot produktivski element v ničemer ne zaostaja za moškim.

Za predvojne mezde

Kar se tiče novih mezdnih predlogov, po katerih naj bi se delavske osnovne plače zvišale povprečno za 60%, da bi se izenačile z onimi pred vojno, so se ES oprli na naslednje stvarne ugotovitve: statistični podatki iz leta 1939 kažejo, da je tedaj delavčeva srednja mezda dosegla 80% zneska, ki ga je potrebovala peščanska (tipična) družina za svoje preživljanje. Dandanes bi bilo treba kvalificiranemu delavcu pod

enakimi pogoji in pri povprečno 30 odstotnem zaslužku za delo v akordni, povisati mezdno za 58%, da bi dosegel enako — 80 odstotno — razmerje kakor pred osmimi leti. Na osnovi ugotovitev posebnega raziskovalnega odbora, ki ga je ustanovila anglo-ameriška okupacijska oblast znaša namred omenjenih 80% v današnjem denarju 35.820 lir. A še ta številka ne ustreza dejanskemu položaju, ker se je dotični odbor pri

organizacijska oblika, ki jo je napredni delavski razred že davno preživel. Posluževal se je pred davnimi desetletji, ko se razvoj njegovega razrednega, sindikalnega pokreta še ni niti prav začel. Notranja komisija pomeni torej nazadovanje v prvo razdobje kapitalizma.

Tržaški proletarij, ki spada po svojih tradicijah v najnaprednejši razred, ve, da bi bil pahnjen za desetletja nazaj, ko bi pristal na tako ureditev svoje tovarniške organizacije, in da bi bil še posebej v sedanjih pogojih zapadnega vojnega imperializma pod perspektivno Taft-Hartleyevih zakonov izpostavljen milosti in nemilosti svojih domačih in tujih izkoriščevalcev.

Če se priganjači Delavske zbornice tudi pri tem vprašanju svetohlinško sklicujejo na podobno ureditev v Italiji, podajajo — kakor na politič-

njeni določitvi opiral na racionalno preskrbo ljudi z oblačili, ki je dejansko ostala le na papirju, in na take količine živila, ki po svoji kalorijski vrednosti zaostajajo za realnimi potrebami industrijskega delavca. S teh vidikov se je pokazala potreba, da se kvalificiranemu delavcu povisa osnovna plača za 28.650 lir, da bi dosegli njegovi prejemki enako razmerje z njegovimi najnižimi izdatki kakor leta 1939.

Poviški dnevnih mezd

Na tej osnovi so ES zahtevali, da se osnovne mezde povisajo pri pomožnih delavcih za 64% od 38.65 lire (po dosednji mezdni pogodbi) na 63.75 lire na uro, pri specializiranih pomožnih delavcih za 62% od 41.95 na 68.20 pri kvalificiranih delavcih za 63% od 44.45 na 72.20 in pri specializiranih delavcih za 56% od 49.30 na 77.15 lire. Odstotno razmerje med mezdami za te štiri skupine bi bilo naslednje: pri pomožnih delavcih po dosednji pogodbi 100, po novem 100, pri spe-

Za nove strokovne kadre

V načrtu nove delovne pogodbe so ES zahtevali nadalje globalne odškodnine za primere boleznin in nezgod pri delu, dopuste, ki naj bi ustrezno službenim letom obsegali 12 do 26 dni na leto, ustrezno upoštevaje službenih let (po eno mesečno mezdo za vsako odsluženo leto) pri določanju odpravnine tudi za odpuščene delavce, po eno delovno obilico in par čevljev na leto ter odškodnino za razliko v izdatkih za hrano, ki jo morajo utrpeli delavci tam, kjer nimajo tovarniških menz.

Kar se tiče skrbstva za vajence, so ES spričo potrebe po novih strokovno sposobnih kadrih zahtevali, da se

cializiranih pomožnih delavcih 108.50 in 107, pri kvalificiranih delavcih 115 in 114, pri specializiranih 127.50 in 121. Kar se tiče povškov za akordno delo naj bi se ohranili dosednji odstotki razen za delavce, ki jim doslej niso bili priznani nikaki posebni odstotki in ki naj se jim priznajo 20-odstotni povški.

Poviški plač

Pri plačah industrijskih nameščenecov je bilo odstotno razmerje med njimi prav tako le malo spremenjeno, vnešena pa je bila v skupinsko razpredelbo nova, tako zvana posebna skupina pred dosedanje prvo skupino. Ne glede na to novo skupino naj bi se njih osnovne plače povisale: V prvi skupini za 43% od 22.250 (po dosednji mezdni pogodbi) na 32.000, v 2. za 60% od 16.350 na 27.000, v 3.a za 81% od 12.150 na 22.000, v 3.b za 57% od 10.200 na 16.000 lir na mesec. Tehniško osebe v delavnicah (oddelkovni, tehniški in strokovni delovodje) naj bi se vključili v nameščenecne skupine in strokovnim delovodjem zagotovili posebni povški po 20.000 lir mesečno, da ne bi prejeli nižjih plač kakor so jih doslej kot delavci.

V znamenju Marshallovega načrta

Val odpuštov, ki se noče omejiti le na drobna obrtniška in industrijska podjetja, marveč sega tudi že po velikih tovarnah, v zadnjih 14 dneh nikakor ni popustil, marveč se je še celo podvojil. Dan za danom ostaja brez dela vedno več delavcev. Pred štirinajstimi dnevi je znašal povpreček po 4 dnevno, danes že 8 in več. Tako počasno, a nenehno odpuščanje ljudi z dela docela ustreza vseh angloameriški politiki na Tržaškem ozemlju, danes je hkratu ob privaja ljudi na vedno strožji policijski režim, na vedno večjo bedo, jih komaj opazno vedno huje vklepa v verige modernega suženjstva. Svoje čase je fašistični režim v nekaj dneh očistil svojo nesrečno deželo vse »navlake« resnično demokratičnih in socialnih pokretov, danes je hkratu ne ukinejo, marveč jim po malem onemogočajo delovanje, prepovedujejo zborovanja, jemljejo prostore, zapirajo ljudi, drobijo njih vpliv in — po 10 na dan — odpuščajo z dela. Toda nazadnje bo učinek isti. Ljudstvo pa je prepoznalo to politiko, prisel bo trenutek, ko mu bo dovolj.

Vse prebivalstvo je priča, kako se tudi umetno demobilizira vsa tržaška industrija. Se pravte dni je bilo objavljeno, kako so tržaške ladjedelnice odklonile naročila iz Jugoslavije, čeprav bi bila ta pripravljena dobaviti tržaškim tovarnam tudi vse potrebne surovine, češ da so ladjedelnice vse do leta 1952, polno zasedene, medtem ko postajajo delavci pri Sv. Roku malone že križem rok in se je skrčilo število delavcev v arzenalu in pri Sv. Marka kakor tudi Strojni

lovarni na eno tretjino in manj, kar ker jih je bilo večjih, ko je delo za res oživljalo vsa ladijska gradilišča. Tržaško pristanišče, kjer bi moral imeti samo Tržaški Lloyd 19 svojih velikih prevoznih ladij, da drugih niti ne računamo, je prazno; med skladišči rase trava. Kakor Splošne zavarovalnice se tudi vrsta drugih podjetij pomalem odseljuje v Italijo, ker so si njih gospodarji že povsem na jasnem, da Američani nimajo namena odnehati od politike, ki jo je še lanj polkovnik Bowman označil tako, da bodo morali tržaški specializirani delavci, monterji, strojni mehaniki, strugarji, kotlarji, varilci zamenjati stroje s krampi in lopatami, ker to narekujejo interesi ameriške industrije. Pod tako perspektivo se je Tržčanom prav tako kakor po vsem zapadu prikazal Marshallov plan o pomoči in podpori, onemogli Evropi. Uničevalna imperialistična politika bi ne bila popolna, ko bi je ne spremljal eden izmed najhujših pojavov kapitalizma: brezposelnost.

Vedno novo odpuščanje delavcev

Tržaški Enotni sindikati so sredi ostre borbe proti brezposelnosti, ki jo okupacijska vojaška oblast dopušča in posredno celo podpira. Poročal smo že o njihovih protestih. Angloameriške oblasti vztrajajo slej ko prej pri tem, da ne bodo ničesar ukrenili, dokler val brezposelnosti ne bo občuten, dokler hkratu ne bo zašel vsaj 1000 delavcev. Delodajalci so seveda izkoristili potuho, ki jim

(Dalje na 2. strani)

Prišel bo dan obračuna s fašističnim in policijskim terorjem, ko voda ne bo tekla na mlin zapadnega vojnega imperializma

V vrsto najpoderjših atentatov na mirno demokratično prebivalstvo tržaškega mesta v trenutkih, ko se posveča kulturnim prireditvam, spada nedvomno zadnji atentat na Cermeljev krožek pri Sv. Alojziju, ki je bil izvršen domala pred očmi tržaških čerinov in le k sreči ni imel hujših posledic. A že vpricho njega so policisti pokazali, kako se molče solidarizirajo z atentatorji v njihovem sovraštvu proti vsemu, kar je demokratičnega in naprednega.

Atentat je izzval po vsem mestu upravičen protest. Na pobudo Enotnih sindikatov je bila naslednji torek proglašena polurna proletarna stavka, ki je v vseh velikih tovarnah in tudi v manjših podjetjih v polni meri uspela in so se je udeležili tudi pripadniki Delavske zbornice, kakor v ladjedelnicah, v Arzenalu, pri Dreherju, v Ommsi, pri Modianu, kjer si je gospodar z grožnjami prizadeval, da bi delavstvo odvrnil od nje, in celo v dnevniški tiskarni, kjer tiskajo poleg drugih tudi oba reakcijska tržaška dnevnika.

Popoldne pa se je zbrala pred poslopjem okupacijske oblasti velika množica ljudstva, kakršne v zadnjem času že zlepa ni bilo na tržaških ulicah. Ko tam guverner ni sprejel posebne ljudske delegacije, se je vsa množica odpravila na Veliki trg in je delegacija pokovniku Gardnerju izročila na desetine protestov tržaških tovarnih in mestnih okrajev, v katerih so zahtevali takojšnje ukrepe proti neofašizmu in tudi razpust kvalifikacijskih, fašističnih (MSI) in monarhističnih organizacij. Gardner se je omejil na obele. Množica pa je v sprevedu po Korzu s pesmijo in manifestacijami dala duška svojem razpoloženju. Pri Stari mitnici pa so policijski teroristi navallili z motocikli, na konjih in peš nanjo, tako da je bilo več ljudi poškodovanih.

Toda naslednjega dne se je ljudje vrnili na Veliki trg in znova protestirali. Gardner je moral ponovno sprejeti njih delegate, a si

V znamenju Marshallovega načrta

(Nadaljevanje s 1. strani)

jo je oblast na ta način dala, in so pričeli pod pretezo sezonskega zastoja dela in podobnih izgovorov začasno al pa tudi za stalno odpuščati svoje delavce. V zadnjih dveh tednih so pri Stocku v pristanišču odpustili 17 delavcev, pri podjetjih Navale Meccanica 6 od 7, pri Faccanoniju 23 in tako po vrsti pri Ciliji, Alfa Romeu, Marcovigiju, Ommsi, Saaronu, Satimu, Beltramu, Salvadoru, kjer jih odpustilo že vse razen 4 ali 5, itd. Kakor je splošno znano, da se bo to odpuščanje delavstva omejilo na manjša podjetja, tako je dejansko prešlo tudi že na večje tovarne. Zadnjih so odpustili 1000 delavcev že iz arzenala. In nič ne kaže, da se bo odpuščanje delavcev zaustavilo. Pri Faccanoniju in drugod že napovedujejo nadaljnje odpuste.

Rešitev v združitvi vseh delavskih sil

Med delavstvom je zavladalo hudo yzmemirjenje. Vsi se zavedajo, da imajo pri vsem tem opravka ne le z gospodarji, marveč tudi z emisarji zapadnega imperializma. V kemijski stroki, kjer so odpusti še posebno hudo prizadeli delavske vrste, so odgovorili s stavkami. Drugod je delavstvo na svojih zborovanjih z vso odločnostjo protestiralo. Zaman si oblast prizadeva, da bi vso stvar spela v politične vode in preplašila ljudi z grožnjami, da bo tudi v Trstu uveljavila zloglasni Taft-Hartleyev zakon. Delavstvo ne bo odnehalo zahtevati ponovno blokado odpustov z dela. Ravno vedno hujše gospodarске razmere ustvarjajo na drugi strani tudi pogoje za vedno tesnejšo povezanost vsega delavskega razreda. O tem pričajo skupna zborovanja delavstva, na katerih so se v zadnjih dneh zbrali delavci obeh sindikalnih organizacij in dali izraza svojim skupnim protestom. Dejansko se kaže združitve vseh delovnih sil tudi v pojavljajoči se ostri borbi za delo in kruh kot naljačje sredstvo in najsi gurnejše jamstvo uspeha.

je le z novimi obeti pomagal iz zadrege. Policija pa ne bi bila vredna svojega kolonialnega slovesa, ko se ne bi znova spozabila nasproti mirno se razhajajoči množici in drugim mimoidočim. Na Korzu in na Goidonijevem trgu je ponovno navalila nanje. Medtem pa so drugod po mestu fašistične

DEMONSTRACIJA TRZASKIH ANTIFASISTOV PRED OKUPACIJSKO OBLASTJO ZARADI BOMBNEGA ATENTATA NA CERMELJEV KROZEK

V borbi proti kolonialnemu režimu Ustanovna skupščina tržaške mestne SIAU

Pri Sv. Ivanu je bil predzadnji nedeljni kongres tržaške mestne SIAU. Udeležilo se ga je 388 delegatov, ki so zastopali 80.000 pripadnikov te največje demokratične organizacije v Trstu, nositeljice bratstva in povezanosti vseh narodnosti in vseh plasti tržaškega delovnega ljudstva. Na kongresu, ki ga je pozdravila poleg zastopnikov vseh tržaških množičnih organizacij tudi vrsta navdušeno sprejetih delegacij tržaškega delavstva, okoliških kmetov, partizanov, mladine in političnih preganjancev, sta bila nazadnje izvoljena 60 članski mestni svet in izvršilni odbor. Za predsednika mestne organizacije je bil izvoljen tov. Ferlan, za političnega tajnika tov. Vilhar. Sprejeta je bila tudi resolucija, ki je kongres v njej obsodil kolonialno politiko okupacijskih oblasti v Trstu in zahteval, da spoštejejo mirovno pogodbo in voljo ljudstva ter vključijo njegove zastopnike v organe oblasti, ustavijo odpuščanje ljudi z dela, poskrbijo za zadostno racionalno prehrano in da postavijo cene pod strogo nadzorstvo.

Na kongresu je tov. Babič v svojem pozdravnem govoru razkrinkal lažno zapadno demokracijo, ki anglo-ameriška oblast na Tržaškem ozemlju v njenem imenu zatira ljudsko suverenost, uničuje tržaško gospodarstvo, uveljavlja policijski teror in uvaja sistem kolonialnega brezpravja in suženjstva. Razkrinkal je vlogo tako zvanih socialistov, ki v Trstu služijo anglo-ameriškim in degasperijevskim imperialistom, medtem ko se v Italiji bore skupno z ostalimi demokratičnimi silami za resnično politično in gospodarsko svobodo. Tov. Vilhar je v svojem govoru že

tolpe nemoteno napadale posameznike in jih pretepele.

Toda policijski teror svojega namena ni dosegel. Predvsem ni in ne bo izzval tržaških antifasistov, tako da bi bila dana okupacijski vojski kakršna koli preteza, da bi znova in morda za vedno odložila svoj umik s Tržaškega ozemlja, kakor to določa mirovna pogodba. Ljudstvo bo ob svojem času obračunalo s teroristi in z vsemi onimi, ki jim dajejo potuho, toda v pogojih, ki v njih voda ne bo tekla na mlin vojnih hujšakcev in zapadnih imperialistov.

V bratski Jugoslaviji

Uspel obisk delegacije tržaških ES sindikatov pri jugoslov. delavcih

Pravkar se je vrnila s potovanja po Jugoslaviji delegacija ES Tržaškega ozemlja, sestavljena iz članov raznih strok in narodnosti, ki je bila dva tedna gost centralnega odbora ES Jugoslavije.

Deset članov delegacije je prepotovalo vso Jugoslavijo. Ogledali so si tovarne in najvažnejše sindikalne in kulturne ustanove, prišli v stik z delavstvom in sindikalnimi aktivisti, razgovarjali so se s primorskim in italijanskimi delavci ter se prepričali, kako delajo in kako se jim godi.

Član delegacije so govorili na posebnih mitingih, ki so bili po vseh večjih mestih in v več tovarnah. Predstavniki tržaških delavcev so seznanili jugoslovanske delavske razrede s prilikami in življenjem tržaškega proletariata in demokratičnega prebivalstva, ki se bori za uresničenie svojih pravic. Jugoslovansko delavstvo je spoznalo, v kakšnem obupnem stanju živi tržaški delavec, ki mu preti brezposelnost in fašistična nevarnost.

Povsod so bili delegati sprejeti z velikim navdušenjem. V več krajih se je sprejem spremenil v pravi triumf. Tudi v najoddaljenejših krajih vse jugoslovansko ljudstvo skrbno zasleduje dogodke v Trstu in spremlja borbo tržaškega ljudstva proti imperializmu. Vsak jugoslovanski delavec se zaveda pomena borbe tržaškega proletariata in mu pomaga s tem, da se z večjo vnemo in požrtvovalnostjo izpolnjuje petletni načrt, ki bo ustvaril socialistično državo, branik miru v Evropi in vzor vsem ostalim deželam. Jugoslovanski narodi v svoji novi republiki jasno dokazujejo, kaj vse se lahko napravi, kjer ima ljudstvo oblast v svojih rokah.

Predstavniki sindikalnih organizacij kakor tudi delavci po tovarnah so izročali članom delegacije najprijetnejše, tovariške pozdrave vsem tržaškim delavcem z voščilom, da bi dosegli čim prej cilj svoje borbe.

Vse delo in življenje v Jugoslaviji se sučeta sedaj v okviru petletnega načrta, ki je prešel že v kri vsakega posameznika. Povsod gradijo nove hiše, delavska stanovanja, tovarne, elektrarne itd. Vsa Jugoslavija je eno samo ogromno delovišče, v katerem vladajo duh tekmovanja, vera v boljšo bodočnost, zavest svoje moralne sile in zaupanje v vodstvo. Bratstvo

in edinstvo vseh narodnosti, ki nista več le golo geslo, sta najboljša jamstvo za uspeh dela in utrditev države.

V produkcijo se vključujejo ženske in moški, staro in mlado, vsi in vse za uresničenje petletke. Resnično silko življenja in dela si je mogoče ustvariti, če se človek sam prepriča na lastne oči, kajti zdi se nepojmljivo, da bi vsa dežela mogla delati s takšnim poletom in zavestjo, da se bori s tekmovcem z veseljem obrazom in pesmijo.

Delegacijo je sprejel tov. Salaj, predsednik centralnega odbora Enotnih sindikatov Jugoslavije. Iz Beograda so delegati v več skupinah odšli v razne kraje. Dva člana sta imela govore v Beogradu, Nišu, Kragujevcu, skupina treh članov je krenila v Bosno ter dosegla na mitingih v Zenici, Sarajevu in Tuzli. Tretja skupina je prepotovala Vojvodino in bila v Novem Sadu, Zrenjaninu in Subotici. Četrta skupina pa je obiskala Hrvatsko ter bila v Karlovcu, Zagrebu in Osijeku. Nazaj grede je ostala polovica delegacije v Ljubljani, kjer je v uniojski dvorani govoril o razmerah in borbi tržaškega proletariata vodja delegacije tov. Ribor. Druga polovica je odšla v Maribor, si ogledala tekstilne tovarne in novo tovarno avtomobilov. V Mariboru je zbranim delavcem govoril tov. Furjan Drago. Ob zaključku potovanja so se vsi člani delegacije zbrali v Gozdu-Martuljku, kjer ima centralni odbor Enotnih sindikatov krasen počitniški dom za najboljšo delavce.

Na poslovnem večeru v Ljubljani je delegacija pozdravila slovenskega ministra za delo tov. Regenta, staroga borce tržaškega proletariata.

H potovanju naše delegacije po Jugoslaviji se še povrnemo.

500 NOVIH POLICISTOV je bilo v soboto vključenih v tržaško civilno policijo, ki naj bi po licemerskih izjavah višjega častnika za civilne zadeve predstavljala poroka temeljnega tržaškega prebivalstva, da bi živelo v miru. Nj potekel se niti teden dni, odkar je prav to tržaško prebivalstvo na lastni koži čutilo pendreke te policije in doživelo pri Sv. Alojziju zadnje teroristično nastilje njenih fašističnih varovancev.

PREDSLEDSTVO KONGRESA MESTNE SIAU

Mezdni sporazumi in nove draginjske doklade

Ob koncu preteklega tedna so bile določene draginjske doklade za mesec december in januar.

V industrijski panogi prejmejo moški v starosti nad 20 let dnevno 572 (ženske 498), mesečno 14.872 (ženske 12.948) lir, od 18 do 20 let 543 (400), 14.118 (10.000), od 16 do 18 let 429 (360), 11.154 (9.360), od 16 let 286 (286), 7.436 (7.436); družinski poglavarji, ženske v starosti nad 20 let dodatnih 22 lir dnevno odtodno 572 mesečno, od 18 do 20 let 36,60 odtodno 951,60, od 16 do 18 let, moški 18,30 (ženske 25,60) odtodno 475,80 odtodno 1903,20 (1903,20) lire.

V trgovski panogi prejmejo moški v starosti nad 20 let 618 (ženske 537,60) dnevno, 16.068 (ženske 13.979) mesečno, od 18 do 20 let 556 (432), 14.461 (11.248) od 16 do 18 let 464 (389,60), 12.051 (10.123), od 16 let 247,20 (247,20), 6.427 (6.427); družinski poglavarji prej-

mejo v starosti do 18 let, moški 618 (ženske 574,40) dnevno odtodno 16.068 (14.944) mesečno, od 18 do 618 (ženske 574,40) dnevno 18 do 20 let 574,40 (494,40), 14.944 (12.854), oni pa, ki so v službi od 1. oktobra 1946 dalje, v starosti od 16 do 18 let 494,40 (432), 12.854 (11.248), od 16 let 432 (432), 11.248 (11.248).

V obrtniški panogi so draginjske doklade določene za moške v starosti do 20 let na 618 (508) lir dnevno, od 18 do 20 let, za delavce na 556 (416), za vajence na 531,20 (416), od 16 do 18 let na 392 (324), do 16 let na 213,20 (208) lir, za vajence v prvem polletju na 92,80 (92,80), v drugem polletju na 185,60 (185,60); za družinske poglavarje v starosti do 20 let na 618 (550), od 18 do 20 let na 574,40 (550) lir dnevno.

Med vrtnarji in njihovimi delodajalci je bil sklenjen mezdni spo-

razum, po katerem so bile določene dodatne draginjske doklade v mesecih od junija do decembra t.l. za vse enako po 1285,70 lir na mesec (42,85 lir na dan), ki jih prejmejo poleg onih 340 lir, ki so bile že prej določene. Določena je bila tudi zimska doklada na 4000 lir za stalne delavce in 13.30 lire dnevno za dnevničarje. Ker so imeli vrtnarji še terjatve po 13.000 lir na račun za ostalih draginjskih in zimskih doklad, so jih prejeli v dveh obrokih po 2000 in 5500 do 15. t.m., tretji obrok po 5500 lir pa jim mora biti izplačan do 23. t.m.

V pletilskih podjetjih

Za delavke-pletilke so bile pred kratkim določene nove mezde. Po tem sporazumu prejmejo izdelovalke I. kategorije po 47,90 lire na dan, pletilke I. kat. po 38,15, izdelovalke in pletilke II. kat. po 31,65, delavke pri manjših strojih po 29,65, vlagateljice po 27,60. Delovodje prejmejo po 10% višjo mezdo. Vajenke prejmejo v prvem polletju po 20, v drugem polletju po 30, v drugem letu po 45, v tretjem letu pa po 60%

mezde, ki pritiče kvalificirani delavki.

V kinematografih

Pred poldrugim tednom so se zaključila pogajanja za novo delovno pogodbo med delavci in namestniki kinematografov in njihovimi delodajalci. Po tej pogodbi so bili doseženi nekateri uspehi v primerjavi s pogodbo iz leta 1932. V sezonskih pogodbah de' a bodo delavci prejeli do 25 dni odškodnine, do 0% skupne dnevne mezde. Doklade za izredno delo podvezi se povejšajo za 45, ponoči za 65%. Dopusti bodo trajali po 12 do 15 dni. V odpravnino bo všteta odseljena da po 8 dni za vsako odseljeno leto. Operaterjem se priznajo dopusti po 15 do 25 dni na leto. Njih mezde se zvišajo osemkrat in sicer vsako drugo leto za 3%. V odpravnino se jim všteje po 12 do 18 dni mezde za vsako odseljeno leto. Urado'kon se povejšajo plače prav tako osemkrat in sicer vsako drugo leto po 5%. Za izredno delo se plače povešajo za 45%, dopusti znašajo po 11 do 30 dni na leto.

Povest stare Manzovke z Rocola

Pri Stari šrangji se je dve leti pred koncem preteklega stoletja mlada Manzovka postavila za stojnico, razpostavila po njej svoje čebice in lonce, do vrha nalite z vodo in zataknila vanje košate šope naglav in vrtnic ter začela svoje drugo življenje. Leto in dan je prihajala z Rocola, kjer ji je mož oko paval grede, jih s trudom namakal in gnojil. Za stojnico je postajala vsak dan od jutra do večera. S te žavo je pripravila jerbabe cvetja izpod Lovca čez Seneni trg pod Staro šrangjo, ga razporejala, ga ponujala ljudem, takim, ki so ga potrebovali za veselje in ugodje, in tudi takim, ki jim je bilo v uteho za žalost, za bolezen in smrt. Leto in dan je pospravljala v zamrlih večeri svojo stojnico in naglo odhajala v klanec, da je še poskrbela za dom in za svoje tri sinove, za moža.

tako in v čebrih na stojnici so rože že zmeraj duhte in vabile ljudi. Res, bogastvo, milijoni, brezskrbno in brezdelno življenje, ne, to ni bilo zanjo, niti v sanjah t.e. Se ti, sto, ki ji je prišlo takole včasih na misel, ko so rože v čebrih venele, da si je z mislijo utolažila skrb, je bilo tako, da bi se paglavej smejali njeni ponižni, smešni domišljiji.

Petdeset tisočakov

In prav zdaj, ko se je ravno od dahnila od snahine bolezni, ko ji je spet ostala le še stojnica — kakor da bi bila to majhna stvar pri njej, nih 71 letih — so se spet oglašili birci. Nič niso premerili njenih rož ne njenih zarjavelih čebrov, ne njene majave stojnice in tudi ne njenih upadlih, nagubanih lic. Kdo bi jo vprašal, če je tisti dan rasla,

petdeset tisočakov za davek. A ne da bi mislili, da je to mnogo! Še toliko ne, kakor je bilo včasih flake in desetine. Le pet borih procentov, njenega zaslužka!

Zdaj Manzovka ve, da je milijo, narka, bogata in košata. Le nič ne glejte njenih rjastih čebrov in upadlih lic!

Ko sem jo zadnjič srečal, je bila prepadena in vsa iz sebe. Ko je pripovedovala svojo skrb, se je spomnila sosed. Nič je ni skelela zavist zaradi lepše vrtnice ali bolj šega kupca. Tudi nje je zadel ta blagoslov milijonov, ki niti enega ne bi zlozil, če bi do kosti ogolil vse cvetne stojnice v Trstu in vse ženske, ki postajajo za njimi leto in dan.

Toda enega se je Manzovka navadila. Pred 30 leti je preklela na,

Pri Manzovki pod Staro šrangjo

žila enega ali dva tisočaka? Birci niso za to na svetu.

Toda Manzovka je dobila peti, skan in popisan list, opečaten in pristen kakor vsako leto, že petdeset let. In na njem je bilo zapisano, da bo prihodnje leto plačala

silneža z juga, zdaj je dvakrat preklela pijavko z zapada. In še enega se je ovedla — po vseh petdesetih letih, da je mnogo, premnogo takih, kakor je ona sama, in da je pri njih pomoč in pravica tudi zanjo.

Politični pregled Prekrižani računi

Borba dveh vsetovnih taborov, demokratičnega in imperialističnega, ki jo Američani označujejo kot »hladno vojno« v različno od prave, se je v zadnjih dveh tednih močno razgibala.

Ta »hladna vojna ofenziva«, kjer nastopajo namesto ameriške vojske dolarji Marshallovega načrta, zamisel zapadnonemške države, spletke ameriške tajne službe v zvezi s tako zvanimi opozicijami v vzhodnih državah, ameriški »glasovalni stroj« pri OZN, ki je izsilil ustanovitev preiskovalne komisije za Balkan — na vse to so dale ljudske demokracije »hladnim vojsčakom« vroč odgovor.

V začetku decembra sta namreč Jugoslavija in Bolgarija podpisali pogodbo o prijateljstvu, sodelovanju in medsebojni pomoči za dobo 20 let. Teden dni kasneje sta sklenili enako pogodbo Jugoslavija in Madžarska.

Krik, ki so ga zagnali na zapadu zaradi povezave in združitve obrambnih sredstev balkanskih in podonavskih držav, priča, da je diplomatsko delovanje ljudskih demokracij zadelo v živo in prehitelo nakane ameriškega imperializma.

Sedaj je namreč vsem vojnim hujšakem jasno, da bosta nastopili z vsemj svojimi silami obe državi pogodbenici, če bi napadli ali ogrozili neodvisnost ene izmed njih.

Na jugu velja to predvsem za Bolgarijo, ki so jo imeli imperialisti za »šibko točko«, ki bi omogočala prodiranje trustom z grške odskočne deske na ostale predele Balkana. Pri teh nakanah naj bi pomagala reakcionarna Turčija, ki si obuja skominne po nekdanjem turškem cesarstvu in si hoče prisvojiti del bolgarskega ozemlja pod prevezo, da zaščiti svoje »manjšine«, hkrati se pa pogaja z monarho-fašistično Grčijo, da bi ji kot protiuslugo za skupno politiko in akcijo odstopila del grške Trakije.

Po podpisu pogodbe z Bolgarijo je hotela zapadno-evropska reakcija prikazati, da gre za utrjevanje »vseslovenskega imperializma«. Bila pa je že teden dni kasneje v velikih dregi, ko je Jugoslavija po podpisu pogodbe z Bolgarijo sklenila podobno pogodbo z neslovensko madžarsko državo.

Imperialisti namreč pozabljajo, da tu ne gre za neko »rasistično bratstvo«, marveč za obrambo resnične demokracije delovnega ljudstva, karterega kocišti so za vse narode vseh veš in vseh barv povsod enake. To

nam najbolje dokazuje primer Sovjetske zveze, kjer so neslovenska ljudstva svobodno in vendar tesno in neločljivo povezana z velikim ruskim narodom, iz katerega je pred 30 leti zmagoslavno izšla velika ideja ljudske svobode in demokracije.

Ti pogodbi sta prehiteli ameriške imperialiste, ker so napačno računali na dve karti: na različno med slovenskimi in neslovenskimi narodi na Balkanu, ki jo je v svojih žalostnih časih izkoriščal nemški imperializem, hkrati pa so spekulirali na morebitno zagrenjenost premaganih držav — Madžarske in Bolgarije nasproti zmagoviti Jugoslaviji. Tudi na to karto so svoj čas igrali Nemci. Toda klin iz Avstrije preko Madžarske in iz Grčije preko Bolgarije do Črnega morja, ki naj bi si ga ustvaril ameriški imperializem, je bil tako odsekan že pri svojih podstavkih.

Okrajna skupščina ES v Miljah

Preteklo nedeljo so v Miljah ustanovili okrajno podružnico ES.

Zbranim delegatov je govoril tov. Vojmir, ki je obeležil pomen organizacije za nadaljnjo borbo miljskega proletariata. Delavstvo se povsod bori proti imperializmu, ki si hoče ohraniti svoje pozicije. Na našem ozemlju deluje DZ proti interesom ljudstva. Se nas čaka trda borba in boriti se moramo tudi za narodno, kulturne in gospodarske pravice Slovencev na Tržaškem ozemlju.

Tov. Tomasi je v organizacijskem referatu naglasil, da so ES dobili dostoj 79. Delavska zbornica pa 22 delegatov pri volitvah v miljske tovarniške odbore. Govoril je tudi o problemih mladine in žena ter o naporu življenju našega kmeta, posebnop na kolona in najemnika.

V novi okrajni odbor ES so bili izvoljeni tovariši: Pobega (predsednik), Dejuri (tajnik) in odborniki Frausin, Micor, Schergat, Zaro, Angelini, Loredan, Valenta, Butforaz, Opara, Krevatin, Apollonio, Petruzi in Giacomini.

Udarni oddelek tržaške ljudske fronte

Ustanovni kongres Zveze antifašistične mladine Tržaškega ozemlja

Letos je zborovala tržaška antifašistična mladina v znamenju policijskega terorja in imperialističnega nasilja. Okupacijska oblast ni dodelila nobene primerne dvorane ne dovolila javne manifestacije, marveč ji odkazala zanjo le »ograjen prostor« in tudi ni pristala, da bi na njenem kongresu govorile delegacije sosednih in okolišnih organizacij. Ko pa se je povorka mladine v nedeljo dopoldne vračala z igrišča Združenih jadranskih ladje delnic, kjer je manifestirala, jo je divlasko napadla kolonialna civilna policija. Pri tem je bilo več mladincev in delavcev poškodovanih in tov. Devoseceha so morali zaradi resnejših poškodb pridržati v bolnišnici. Hkratu pa so policijski teroristi mirno prezrli svoje poldaše v civilu, ki so posamezne mladince napadali po tržaških ulicah. Nad vse razgibana ustanovna skupščina ZAM-a je trajala dva dni, v nedeljo in ponedeljek. Na njej je malone 350 delegatov zastopalo vso antifašistično mladino Tržaškega ozemlja in tudi skoraj 12.000 istrskih mladincev in mladink. Na kongresu je prispela delegacija jugoslovenske mladine, medtem ko delegacija italijanske demokratične mladine ni smela na Tržaško ozemlje.

Kongres je spoečel med drugim pozdravil v imenu izvršilnega odbora SIAU tov. Ursič, ki je opozoril na kolonizacijske tendence in policijski pritisk sedanjih okupacijskih poverjeniških oblasti, ki si zaman prizadevajo, da bi preprečile premik znatnih plasti tržaškega prebivalstva na demokratične pozicije. Dosedanji uspehi mladine na političnem področju pomenijo veliko pridobitev za obči demokratični pokret. V bližnji politični borbi ji bodo poverjene še posebno velike naloge: za razširjenje enotnega mladinskega gibanja, za ureditev njenih lastnih peregih vprašanj od šolskega in vaiteniškega do športnega in še posebej v borbi proti fašističnemu duhu, korupciji in hlapčevski degeneraciji. Mladina mora postati udarni oddelek široke ljudske fronte proti vsem poskusom kolonizacije. V imenu ES je pozdravil kongres njih predsednik Destradi.

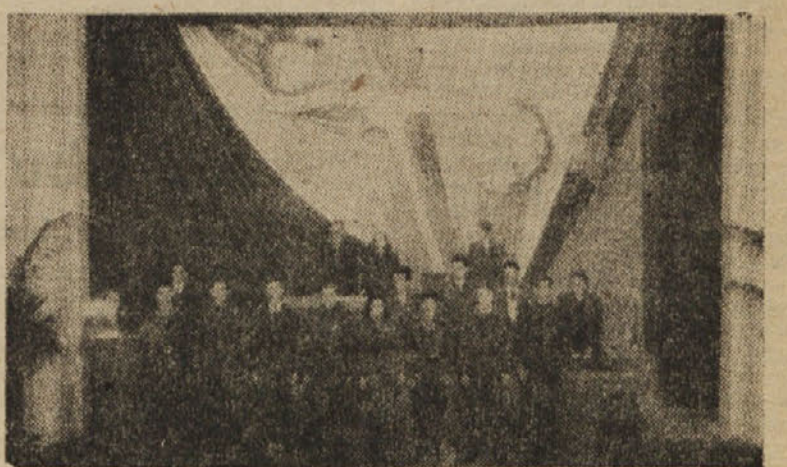
Tov. Campagna je imel nato izčrpen politični in programski referat, v katerem je izrazil solidarnost tržaške mladine z jugoslovensko in italijansko v borbi pro-

cev samo v Tržaški Istri z delom doprineslo nad 8 milijonov jugoslov. Tov. Ulegraj je govoril o njeni šolski in strokovni vzgoji, polni zaščiti pri delu, za katero skrbe mladinske sindikalne komisije po tovarnah in delavnicah. Medtem je mladina v Trstu v ostri borbi za svoje sindikalne pravice. Tov. Don, da je obeležil njen težavni položaj in njene zahteve, izražene v vajeniškem pravilniku, ki so ga pripravili Enotni sindikati in za katerega izpolnitev se bo borila vsa delovna mladina. Posebej je govorila tov. Bertoli o mladinkah, izmed katerih je 46 odst. brez vsakega poklica ali zaposlitve. Jugoslovanski delegat je v ponedeljek razdelil poveljnikom in brigadirjem tržaškim mladinskih brigad, ki so sodelovale pri gradnji mladinske proge Samac-Sarajevo, odklovanja, ki jim jih je podelilo predsedstvo jugoslovenske ljudske skupščine. Na kongresu sta bila soglasno izvoljena centralni svet in izvršilni odbor. Predsednik zveze je postal tov. Campagna, njen tajnik tov. Blažina. V izvršilnem odboru je tudi zastopnik socialistične mladine, ki je poleg mladine akcijske stranke poslala svoja zastopnika na kongres.

Ob zaključku je bila sprejeta obširna resolucija, ki postavlja delovni program tržaške mladine. V njej poziva kongres tržaško mladino vseh narodnosti, da se zdrži v borbi proti imperializmu, obsoja policijski teror, terja poročstva za delo, delovno zaščito, strokovno izobrazbo, šolsko reformo, priznanje polnih pravic v vsem javnem življenju, socialno zaščito, uspešno, množično športno uveljavljanje ter še posebej zaščito pred političnim upropaščanjem mladine.

Nedeljske skupščine

V nedeljo bodo imele v Trstu svoje ustanovne skupščine strokovne zveze krajevnih nameščencev javnih slug in vratarjev. Na dnevnem redu bodo referati o delovanju posameznih strok in volitve novih strokovnih odborov. Javni nameščenci bodo zborovali v dvoranji Delavskega športnega združenja v ulici Conti, poštni nameščenci v ul. Monfort, nameščenci javnih uslug v ul. Imbriani, za vratarje pa kraj zborovanja še ni določen. Skupščine se bodo pričele ob 9. uri.

DELEGACIJA PARTIZANOV IN GARIBALDINCEV NA KONGRESU ZAM

Preganjani javni nameščenci v ES

V nedeljo so zborovali, odpuščeni državni in javni nameščenci, ki že dve in pol leti še vedno čakajo, da se jim popravi krivica, ki jim jo je napravil fašizem. Okupacijska oblast je sicer izdala nek odlok, ki pa je ostal mrtva stvar, ker je uprava javnih ustanov še vedno v starih krempljih. Okupator pa jasno dokazuje, da so mu bolj pri srcu hlapci fašizma, kakor pa oni ki so bili zaradi svoje slovenske narodnosti ali antifašizma preganjani in odpuščeni. Odbor preganjanih javnih nameščencev je na zborovanju poročal o vseh težavah in predlagal, da se vsi vključijo v strokovne organizacije.

Soglasno je bilo sklenjeno, da se ustanovijo posebno sekcijo v okviru ES, ki bo najboljši zagovornik njihovih pravic.

Ko so bili štirje goldinarji velik denar

V petdesetih letih takega življenja, ki je bilo življenje le na pol, napol doma pri družini in loncih, napol pod Staro šrangjo pri stojnici in rožah. Včasih so bili dnevi trdi in boleči. Pri sosednji stojnici so bile rože lepše ali pa je burja zvržala čebre in jemala Manzovki sa, po na poti v klanec. Včasih je bilo sonce toplo in so njene rože omamile ljudi. Toda zmeraj je bila Manzovka nared s svojo vestjo. Zmeraj je bila družina preskrbljena in je bil davek poravnat. In so sinovi odrasli in šli v svet. In je bila stojnica polna duhtečih, prelepih rož. Kdo jo je vprašal, je li toplo in izdatno njeno kosilo pri Stari šrangji? Komu je bilo kdaj mar, ali bo odnesla domov dovolj, da bo za ledeno kavo in črn kruh? Da le rože niso ovenele in je bil davek poplačan.

Petdeset let je bilo tako njeno življenje, leto in dan. Takrat, ko se je začelo, je odrajtala davkarji po štiri goldinarje na leto. Bil je to velik denar in je nekaj zalegel. Po tem je prišla vojna. Prvega dne je mož odšel in vrnil se je, ko so to, prvi že davno umolknil. Manzovka je v tiste čase delala za dva, sama za vse tri sinove in za stojnico, ki se je vedno manj ljudi ustavljalo za njo, in se za davkarijo.

Ko so ljudje pozabili na Staro šrangjo

Staro šrangjo so ljudje pozabili. Od nekod so prišli tujci, z juga in iz vzdela ime svojega junaka, ki je Manzovka tedaj prvič čula zanj. Njena stojnica pa je ostala tam, kjer je bila. Le davek so ji zvišali. Na petdeset lir in še na sto, pa na nekaj stotakov. Vse prav. Za Manzovko je bilo že desetletja tako. Kdo bi se upiral?

Druga vojna je šla h koncu. Za hip se je osiveli ženici zazdelo, da bo zdaj drugače, celo njej, ki že pol stoletja ni poznala ne videla druge poti. A ne! Tisti privid je bil kakor sanje. Nekega poletnega dne je šla z roko čela in ni jih bilo več. In spet so prišli tujci, z druge strani sveta. In spet so ji davek zvišali. Seveda, saj je bilo zmeraj tako, danes kakor pred trideset leti. Mar naj bi njo vprašali, kako in kaj? Manzovko so leta pritiskala ob tla. Toda stojnici se ni iznevečala. Kako neki? Doma ji stari še zmeraj okopava zaplato izžete zemlje. In sinu je zrasla družina.

Zadnjič je bolezen prikovala snaho na posteljo in Manzovka je spet skrbelo za stojnico in dom. Toda rože v čebrih so bile sveže in nemamne. Kdo bi se upiral bircu in davkarju?

In ko ji je bilo misel na bogatstvo je uteha za uvene rože

Nikoli ni Manzovka pomislila, da bi sedla doma, takole v udobno stolico, za mizo, ki bi bilo na njej vsega dovolj, ali da bi poležala v soneno jutro in pustila v nemir svoje stojnice pod nekdanjo Staro šrangjo. A kaj, to ni zanjo. In še sedaj zdaj ne, ko ji je petdeset let postojanja za stojnico in okopa, vanja za hišo pa pranja in šivanja in trudnega dela krog loncev in ponev, pa še skrbi iz dneva v dan, kaj bi dela vanje, vzelo in pomorilo njeno misel na počitek in ugodje.

Davki so bli iz stotakov v tiso. A kaj zato? Zmeraj je bilo

Tržaška bolniška blagajna

žrtev fašizma in poveljne filofašistične okupacijske politike

Tržaška bolniška blagajna je na robu propasti. Za samo za tekoče leto, ki gre pravkar h kraju, znaša njen primanjkljaj po proračunu nič manj kakor 100 milijonov lir. Kakšen bo v resnici — po obračunu, bomo šele videli. Toda v stvari je glavni vzrok njenega propadanja ta, da je v rokah fašističnih elementov, agentov rimske kapitalistične centralizirane, nekdanje »Fašistične vzajemne bolniške blagajne« in to po zaslugi anglo-ameriške okupacijske oblasti, ki je tudi v primeru bolniške blagajne kršila duha ni, ravne pogodbe z Italijo in njenih doboob »Neodvisnega« tržaškem ozemlju. Po njenem pristanku so si blagajniški fašistični elementi ves čas od osvoboditve pa vse do 15. sept. nenehno prizadevali, da bi tržaško blagajno vendarle vključili v ojačane rimske blagajniške centre, jo z njeno zloglasno desorganizacijo, birokracijo in korupcijo pognali na rob propasti. In dejansko se jim je to tudi posrečilo v svo škodo tržaškega delavskega razreda, nositelja vse velike socialne in tudi gospodarske ideje kolektivne pomoči, ki naj bi jo taka ustanova uredila, vala v korist ljudskih množic.

Sadovi ljudske uprave

Tržaška bolniška blagajna je bilo ustanovljena že pred malo več leti na osnovi tedanjega avstrijskega zakona o avtonomnih bolniških blagajnah. Spodletka je bila v rokah kapitalistično nastrojenih elementov tedanje liberalne stranke, toda že 8 let po svoji ustanovitvi je prešla v roke tržaškega proletariata, ki je bil tedaj organiziran v socialistični stranki in ki je pri volitvah l. 1906. izvolil povsem svoj upravni odbor. Bil je to velik uspeh, ki je prav kmalu obrodil tudi vidne praktične rezultate. Od tedaj je ostala tržaška zavarovalna ustanova v rokah tržaškega delavstva vse do nesrečnega leta 1922.

Pod demokratičnim voilstvom delavskega upravnega odbora si je tržaška bolniška blagajna v Zlatovrjevi ulici uredila moderno kirurško kliniko s sijajno operacijsko dvorano, ki ji tedaj po vseni mestu ni bilo enake. Leta 1912. si je v Ankaranu, na morskem obali prav nasproti Koprni nakupila veliko zemljišče (77 ha) in leto dni pozneje je že zraslo na njem moderno zdravilišče, ki se je v naslednjih letih še izpopolnjevalo z novimi gradnjami in ureditvami, tako da je nazadnje štelo 218 bolniških postelj. Na posestvu si je blagajna uredila poleg parkov za bolnike in drugih naprav tudi popolno kmetijsko gospodarstvo s hlevi za govejo živino in z njo krija velik del potreb po živilih za bolnike in zdraviliško osebje. Mimo vsega tega pa je bolniška blagajna vzorno uredila tudi svo zdravniško, bolničarsko, lekarniško, zdravstveno in podporno službo v korist tržaških zavarovancev. Čeprav je rasla v pogojih kapitalističnega gospodarstva in se je morala vključiti v njegov pravi red, čeprav je bilo nje delovanje usmerjeno le po vidikih spontanega avtomatičnega prerasovanja vsega družbenega življenja in delovanja iz kapitalističnega v socialistični sistem, je vendar mnogo pripomogla k napredku in blagostanju delavskega razreda, in sicer prav zaradi tega, ker je bila urejena in je poslovala po demokratičnih organizacijskih načelih in je bila dejansko v rokah ogromne večine njenih zavarovancev: delavcev in nameščencev.

Zločin v letu 1922.

Minila so leta kapitalistične vojne 1914—1918, ki je v njih zamrla vse gospodarsko življenje in je napol ohromelo tudi delovanje tržaške blagajne. A ko je prišlo takoj po vojni spet oživljati je bolniško blagajno zadel še hujši udarec. V navalu nasilja se je fašizem poastil tudi nje. Leta 1922. je tolpa fašističnih skvadrinov vdrla v njeno poslopje, pregnala iz njega s silo vse njeno delavsko vodstvo in se polastila delavske ustanove. Bolniška blagajna, ki je bila dobro po drugo desetletje v rokah proletariata in mu služila v borbi proti kapitalističnemu izkoriščanju, tako da jo je ljudstvo dejansko smatralo za svoje ustanovo in je bilo prežeto z idejo, ki ji je blagajna služila, kakor je

bilo v takratnih razmerah je moč goče, je postala na njih sredstvo najhujšega kapitalističnega režima, ki se je tudi nje poslužil, da je spravil ljudstvo ne le v svojo popolno gospodarsko odvisnost, marveč ga pahnil tudi v položaj popolnega življenjskega, političnega in socialnega suženjstva. In tako je ostala bolniška blagajna vse do danes.

Leta 1925. je ta režim izdal zakon, na osnovi katerega uprava tržaške bolniške blagajne ni bila več izvoljena kakor prej, ko je imel tržaška proletariati spricho svoje dejanske velike večine v Trstu 2 tretjini vseh mest v upravnem svetu, medtem ko je 1 tretjina po starem avstrijskem zakonu (neutemeljeno) pripadala delodajalcem, marveč jo je imenovalo fašistično korporacijsko ministrstvo. Dejansko se je to zgodilo celo formalno proti vsemu pravu,

Fašistično nasilje

se nadaljuje po krivdi CLN-a in okupacijske oblasti

Vendar je ostala tržaška bolniška blagajna še nekaj let povsem avtonomna ustanova in po zakonu neposredno podrejena kontroli po fašističnem sistemu pristojnega ministrstva, to pa iz enostavnega razloga, ker v Italiji vse dotlej sploh niso poznali takega načina organiziranja zavarovanja delavcev in nameščencev, ki bi veljalo za vse področje države ne glede na to, ali bi bilo organizirano v centralizirani ali avtonomni obliki posameznih ustanov.

V februarju l. 1943. pa je bil objavljen zakon o ustanovitvi »Fašistične vzajemnice«, po katerem naj bi se bila tudi tržaška bolniška blagajna povsem vključila v njo. To bi se naj bilo konkretno zgodilo z dekretom, ki ga je izdal tržaški prefekt v juniju istega leta. Dejansko pa ta dekret ni bil izpolnjen in tako je blagajna ostala stvarno avtonomna še nadalje in tudi preko usodnega 8. sept., ki danes v okviru tržaške okupacijske zakonodaje toliko odločuje, ali naj se kaka stvar uredi še po starih fašističnih zakonih ali le po njenih — komaj ko naj formalno omenjenih in vendar gospodarsko le še bolj — protiljudskih ukrepih. Ostala je avtonomna celo še tedaj, ko je bila ob ustanovitvi tako zvanega »Kuesten'anda« podrejena oblasti novega nacifašističnega okupatorja, pa čeprav je italijanskim fašističnim in korupcijskim elementom uspelo, da je bila v oktobru 1944 njena vključitev v »Fašistično vzajemnico« tudi formalno proglašena, a na protidredbo nacifašistov nazadnje le opuščena.

Medtem so fašistični elementi v

Na robu propasti

spricho korupcije, birokracije in razsipnosti

Ogorčenemu pritisku tržaških delavskih množic, ki so na nešteti zborovanjih terjale svoje demokratične pravice tudi v okviru svoje bolniške blagajne, je uspelo in pa zaradi povsem nove po mirovni pogodbi določene in od Italije neodvisne ureditve Tržaškega ozemlja se je zgodilo, da je okupacijska oblast nazadnje končala te fašistične naklepe in se odločila za imenovanje upravnega posvetovalnega organa. Ljudskim zahtevam ni ugodila, pa čeprav se bo moralo to prej ali slej zgoditi, vendar nevarnosti, da bi bila tržaška ustanova Tržačanom za vselej iztrgana, ni več. Toda to še daleč ne pomeni, da je sedaj pri bolniški blagajni spet vse v redu. Nasprotno, v njej še vedno gospodarijo nekdanji fašistični elementi po navodilih tržaške reakcije in anglo-ameriške okupacijske oblasti. In prav to gospodarstvo je blagajno dokončno privedo na rob propasti.

Ze uvodno je bilo ugotovljeno, da je tržaška bolniška blagajna pred gospodarskim polomom. Dr Bradamante in njegovi nasledniki so pritegnili na prizadevanje CLN-a, ki mu je bil njegov zastopnik dr. Puecher imenovan za blagajniškega predsednika, ter po pristanku anglo-ameriške okupacijske oblasti celo armado svojih nekdanjih fašističnih pomagačev. V ustanovo se je vtihotapila vrsta zdravnikov, k so bili svoje čase zdravniki fašistične mi-

še preden je bil izdan omenjeni zakon.

In prav kmalu se je tudi v gospodarskem razvoju tržaške ustanove pokazalo, kako pogubno je bilo to politično nasilje. Korupcija, birokracija in strokovno docela nesposobno fašistično vodstvo so pripravili blagajno že v prvih letih fašističnega gospodarjenja na rakovo pot. Fašistični samopašniki so najprej odprodali blagajniško zdravilišče v Ankaranu za 1,9 milijona lir in si pri tej kravji kupčiji zagotovili masne zasluzke. Prav zaradi njih je bila zavrnjena celo ponudba nekega zasebnika v znesku 2,5 milijona lir. Nekaj let pozneje so tudi poskrbeli, da je bila še blagajniška kirurška klinika — rekvirirana in prepuščena fašističnemu Rdečemu križu, ki jo je strahotno zanemaril in izropal.

njej še nadalje rovarili. Ko aboracionistu dr. Chierigi, ki ga je čistka komaj oplazila, so postala ta že takoj po osvoboditvi vse prevročila in jo je popihal ter se, kakor spricho sedanjega režima v Italiji tudi ni bilo drugače pričakovati, počasi pripopal celo do vodilnega mesta v rimski centrali. V Trstu pa je pustil svoje zveste prijatelje in naslednike od dr. Bradamanteja, ki mu je v času njegovega korupcijskega delovanja kot tajnik zvesto služil, pa do Bratine, Noria, Polija, Benassija okupacijskega inspektorja, dr. Brusarosa in najnovejšega ravnatelja dr. Collava, ki so se zvrstili na vodilnih mestih ustanove prav po prizadevanju rimske centralne, nekdanjega tržaškega CLN-a in anglo-ameriške okupacijske oblasti.

Čeprav je bilo vse primorsko ozemlje že od vsega početka ločeno od Italije, čeprav se je pripravljala in nazadnje tudi sklenila mirovna pogodba, ki je to ločitev tudi mednarodnopravno potrdila, so si ti elementi vse do zadnjega prizadevali, da bi spravili ustanovo v odvisnost od rimske centralne, ki bi v primeru njihovega uspeha požrla tudi še vse preostalo premoženje blagajne prav tako, kakor so IRI, Finmare in Finisider ugrabili Trstu njegovo kovinarsko in ladjedelniško industrijo ter njegovo brodovje. Se v letošnji pomlad je dr. Bradamante silił da so blagajniški nameščenci — kakor da bi ti imeli sploh kako odlobo no besedo v organizacijskih in upravnih zadevah blagajne — izvolili dva delegata, ki naj bi na rimskem kongresu nekdanje »Fašistične vzajemnice« zastopala tržaško blagajno.

lice, in upravnih uradnikov, ki so ostali zvesti svojim fašističnim tradicijam in so še danes v službi neodvisnosti.

Tem ljudem, ki zlepa nimajo nikakega opravka v upravi, so ves ta čas izpajčevali posebne nagrade in odškodnine, ki so šle v sto tisoče. Zdravnikom so še pred kratkim za 40% povišali njih prejemke, menda za to, da so spravili zdravstveno službo pri blagajni dokončno na psu. Blagajna izpajčuje danes že kar dnevno poldrug milijon podpor, ki se končavaajo v glavnem v tržaški bolnici, kjer prav tako gospodarja sliha kokardarska gospoda v svo škodo bolnikov. Po mašarnosti blagajniških zdravnikov je v bolnici veliko število ljudi, ki mora blagajna zanje dnevno plačevati po 850 lir bolniški upravi, medtem ko zdravljenja v bolnici resnično potrebnih bolnikov v njej ne naidejo nikakega prostora. Ze s tem gre v izgubo po večkrat 10 milijonov lir.

O nezastopani birokraciji pri blagajni priča v zvrhani meri že ta primer, da ta čas za izpajčevanje plač blagajniških nameščencev že ne zadostuje več celih 6 uradnikov, medtem ko bi lahko vse de opravil en sam. Prav v tako dražem upravnem aparatu se še vedno kažejo zli vplivi rimskega upravnega sistema, ki se ga dr. Collavo in njegovi pajdaši iz povsem razumljivih razlo-

KROJNI TECAJ MODIANOVIH DELAVK V TOMAZICEVEM KROZKU

Ustanovne skupščine

petih strokovnih zvez ES

Nedeljo za nedeljo se slavijo ustanovne skupščine strokovnih zvez naših Enotnih sindikatov. Pomorščaki in pristaniški delavci, ki so v Trstu med najmočnejšimi po številu in zavednosti, so zborovali preteklo nedeljo.

Pomorščaki in pristaniški delavci

Skupščino je vodil tov. Petronio, ki je v svojem govoru orisal borbo te stroke, ki je bila zelo prizadeta spricho vojne in od poveljnih razmer. Vsakdo je pričakoval, da bo po vojni zopet zaživela tržaška pomorska tradicija. Toda tržaške ladje so vsidrane v tujih lukah, tržaško pristanišče je prazno. Posledica tega je vedno večja brezposelnost delavcev te stroke in to po krivdi paroplovnih družb, ki so v službi zapadnega kapitalističnega imperializma in dobro znanih političnih krogov, ki hočejo gospodarsko uničiti Tržaško ozemlje in ga vključiti v gospodarsko in politično suženjstvo Marshallovega načrta. Toda Tržaško ozemlje ima vse pogoje, da se lahko gospodarsko samostojno razvije, in zato je potrebno, da se vse prebivalstvo upre manevrom sovražnih sil.

Pomorščaki in pristaniški delavci zahtevajo tudi kontrolo nad denarjem, ki ga je določila okupacijska oblast za dela v pristanišču. Nakazanih je 500 milijonov lir, obnova pristanišča pa se nikamor ne premakne.

Pomorščaki in pristaniški delavci, ki sta jih pozdravili delegaciji kovinarjev in kmetov, so si nazadnje izvolili svoj novi strokovni odbor.

Prevozniki delavci in nameščenci

Istega dne so zborovali tudi delavci in nameščenci prevoznike stroke. Tov. Levi je opisal sedanjí politični položaj, ter z dokazi razblinil trditve, da so in da bi morali biti sindikati nepolitična organizacija. Oziroma je delovanje okupacijskih oblasti,

gov še tako kréevito oprijemalo. Zato se tudi dogaja, da so zgolj za korespondenco z zavarovalci, ki so se znašli v tujini, večinsoma v vidinski pokrajini in ki še vedno dajejo podpore tržaške blagajne, potrební kar 4 uradniki. Zato prejema nekateri bolniki iz blagajniških sredstev zdravila, ki veljajo ogromne vsote, medtem ko si mora ogromna večina zavarovancev za astmo denarjem preskrbeti ustrežna zdravila, ki jih blagajniška lekarna v smislu blagajniških zdravniških receptov zanje nima.

A ljudstvo ne bo odnehalo

Po vsem tem je borba tržaškega delovnega ljudstva za demokratičnejšo bolniško blagajno uprava lena ne le s političnega vidika s dobrih demokratičnih načel. Zavoženo gospodarstvo bolniške blagajne samo potrjuje dejstvo, da je tudi zanj edini izhod v tem, kar pottarjajo tržaški delavci na svojih zborovanjih že leto in dan: Bolniško blagajno je treba vrniti njenim zavarovancem. Njeno upravo mora izvoliti tržaško delovno ljudstvo, ki jo je ustvarilo s svojimi lastnimi sredstvi, jo razvilo s svojimi lastnimi močmi in ljudmi v veliko socialno in gospodarske ustanove in jo preko vseh fašističnih in okupacijskih režimov tudi vzdržuje. In tržaško delovno ljudstvo se tudi v primeru svoje bolniške blagajne ne bo nehala boriti za ta svoj cilj.

ki hočejo razbiti njene vrste. Zadržna taka manevra sta obsodba delavcev Sv. Marka in deblokiranje odprstov z dela. Pri vsem pa ima vmes svoje umazane kremplje znana trojka: Delavska zbornica, okupatorska oblast in tržaški kapital.

Po diskusiji o referatu je bil izvoljen odbor stroke.

Živilska stroka

V Izoli so zborovali 14. decembra v gledališču »Alieto« delegati delavcev in nameščencev živilske stroke. Zbranim delegatom je govoril tov. Vojmir o položaju v svetu in pri nas. Obeležil je posebej pomen borbe delavstva v Franciji in Italiji. ES so solidarni z borbo italijanskega proletariata, »italianissima« Delavska zbornica pa se je sama razkrinkala, ko se je tako do kraja desinteresirala za borbo italijanskega naroda proti zapadnemu imperializmu. »Ce nas sovražniki bližajo, ce se na nas jezijo, smo na pravi poti«.

Sledilo je organizacijsko poročilo. V stroki je organiziranih tudi 700 brezposelnih. Težave so posebno v manjših podjetjih, kjer večja kontrola ni mogoča.

Peki so se pritoževali zaradi novega dela, delavci trdke »Stock-Medical« in »Alabarda« so opozorili na odpuste ljudi z dela. Skupščina je poslala svojim strokovnim tovaršem v Rimu, v Beogradu in mladini na njenem kongresu tople pozdrave.

Zdravstvena stroka

V Trstu so zborovali delavci in nameščenci zdravstvene stroke. Tudi na tem kongresu so delegati iznesli vse težave delavstva po bolnicah in ambulantah. Posebno obupno je stanje onih, ki so zaposleni pri zasebnih zdravstvenih ustanovah. Ze dve leti se bore za svojo mezno pogodbo, ki naj jih bi rešila izkoriščevalnaja in za iranja. Drugače je v Istri, kjer nova uredba o socialnem skrbstvu v naprednem duhu ureja tudi delovne pogoje te stroke.

Gostinski nameščenci

Včeraj dopoldne pa so zborovali gostinski nameščenci. Na zborovanju je 115 delegatov zastopalo 980 članov te strokovne zveze ES. Dosedanji tajnik je v svojem poročilu obširno pojasnil mednarodni položaj in njegov odraz na Tržaškem ozemlju, kjer prihaja sabotažna politika zapadnega imperializma vedno bolj do izraza in jo tudi gostinski nameščenci že čutijo na lastni koži. Pozval je vse gostinske nameščence in delavce, da se trdno združijo v skupni zvezji in da se povežejo z ostalimi strokami, ker se bo tržaško delavstvo in nameščentvo le tako lahko uspešno ubranilo popolnega gospodarskega uničenja. Na skupščini je bil izvoljen 15 članski strokovni odbor tov. Penčhem na čelu. Skupščina so pozdravile posebne delegacije kmetov, ki so ji prinesli v dar svoje izbrane pridelke, kovinarjev, pomorščakov in železničarjev.

Dan za dnem

PRI SV. MARKU je delavstvo predzadnji ponedeljek nastopilo stavko, ker je nameravala uprava ladjedelnišce z 8. decembrom provizirati ceno hrane v ladjedelniški menzi iz enostavnega razloga, da je bil ta dan praznik. Stavka, ki jo je proglasil Zdravstveni tovarniški odbor, je trajala ves dan in je uspela.

Naša gruda

KMETIJSKA PRILOGA ŠT. 13

PRETAKANJE VINA

Pretakanje vina ni tako enostavno, kakor si mislijo nekateri vinogradniki. Res, nobena umetnost ni pretoriti vino iz enega sode v drugega, toda umetnost je, kako vino pretočiti o pravem času. Ker časa za pretakanje ni mogoče določiti po koledarju, ga moramo točno dognati na drug način. Nekateri skrbijo, da vino čim prej pretočijo, da se prej izčisti in je prej pripravljeno za prodajo. Res je, da se vino pri pretakanju kristalno očisti in je pripravno za prodaj. Zakaj? Vino se pri tem shladi in glivice, ki povzročajo vrenje, se z drožjem odstranijo.

Pravi čas in pravo vreme

Ali pa je to pravilno, tudi če tiho vrenje še ni dokončano? Ne! Vino, ki ga prezgodaj pretočimo, ne doseže svoje popolne kakovosti, ker prekinemo s pretakanjem delovanje glivic, ki mu pripomorejo do njegove polne veljave. Zato ne pretakajmo vina, dokler je še motno, ker je to znamenje, da še kipi in da glivice še proizvajajo snovi, ki je od njih odvisna dobrot vina. Omenil sem že v nekem mojem članku, da se pri burnem vrenju razvijajo bolj grobe snovi, ki se šele pri tihem vrenju nekako izgledajo in izpopolnijo. Zato mora vsak kletar paziti, da njegovo vino popolnoma povre in da se v njem ne prekine delovanje pri tihem vrenju važnih glivic.

Prvega pretakanja vina ne moremo določiti za vsa vina enako. Eno vino bomo pravilno pretočili prej, drugo kasneje. O času, kdaj naj vino pretočimo, odločata kakovost vina in okolnost, kako so kipele glivice opravile svoje delo. Sibka vina, revna na alkoholu, bodo prej povrela; glivice bodo prej opravile svoje delo. Zato jih bomo tudi prej pretočili. Močna vina, ki že sama po sebi zaradi visokega odstotka sladkorja, poznajo pa alkohola počrneje vro, bodo rabila več časa za popolno povretje. Zato jih bomo tudi pozneje pretočili. Kako naj se torej ravnamo in kako naj določimo pravi čas za pretakanje?

Lahka vina, ki imajo nizko gradacijo, smemo pretočiti že v drugi polovici novembra. Na vsak način morajo biti vina že popolnoma čista. Močna vina, z visoko alkoholno gradacijo, pa pretočimo v drugi polovici decembra, pa tudi v prvi polovici januarja. To pa zaradi tega, da omogočimo glivicam, da pretvorijo ves sladkor v alkohol ter druge snovi, ki je od njih odvisna dobrot vina.

Tudi zelo kisla vina je dobro pretakati kasneje, ker pretvarjajo glivice in bakterije, ki so v drožjah, razne kisline v važne vinske snovi, ki dajejo vinu aromo in okus. Kisla vina bomo torej pretočili kasneje ali pa bomo pri njih prvo pretakanje celo popolnoma opustili. S tem bomo dosegli zmanjšanje kisline zaradi kristalizacije in vino bo boljšega okusa.

Ob kakem vremenu naj pretakamo? Ravno v tem delajo naši vinogradniki največje napake. Kadar dežuje in vinogradniki ne morejo delati na polju, pretakajo vino. To je velika napaka. Vino občuti zračni pritisk. Majhna telesca se dvigajo iz drožja in plavajo v vinu. Če ga dobro opazujemo, bomo videli, da plavajo ta telesca v vinu ravno ob takem vremenu in pridejo s pretakanjem v novi sod, v katerega smo vino pretočili. Pa ne samo to. Ob južnem vremenu, pri nizkem zračnem pritisku, je v zraku dokaj ozona, ki zelo slabo vpliva na vino: vino oksidira. Zato vino v takem vremenu ne sme priti v dotiko z zrakom.

Kako ravnamo

Kako se pripravimo na pretakanje vina?

Kadar smo določili čas za pretakanje, moramo paziti, da je vreme suho, zračni tok od severozhoda, zračni pritisk, kakor ga kaže barometer, visok. Klet eden ali dva dni prej dobro zapremo in postavimo na sredo kletj lončeno ali železno posodo z nekoliko žarečega oglja. Nanj nasujemo nekoliko žvepla. Pri tem se ravnamo po velikosti kleti, tako da žvepleni dim napolni klet in uniči

vse bakterije v njej, ki bi lahko prišle v vino ter ga pokvarile. Nato klet odpremo in prezračimo ter začnemo pretakati.

Prvo pretakanje naj se opravi tako, da pride vino v večjo dotiko z zrakom. Zato ga v majhnih kletih opravimo z brentami ali brentači. Naj se pretakanje opravi na kakršen koli način, vedno moramo vse orodje, ki nam služi pri pretakanju, dobro očistiti in oprati, če je treba, tudi s sodo ali žvepleno kislino.

Nato vzamemo prazen sod, ki mora biti popolnoma čist, in ga prestavimo tja, kjer bo stalno ostal. Dobro zabijemo spodnji čep in sod na lahko zažveplamo (na vsaka dva hl po eno žvepleno tablo na azbestu). Potem začnemo vino pretakati v prazni sod, dokler ni do vrha poln. Nazadnje sod dobro zamašimo. Pri pretakanju nastane nevarnost za vino, če kdo izmed prisotnih tedaj je kruh ali kadi cigarete. Če pridejo mrvice kruha ali cigaretni pepel v vino, se neizbežno pokvari.

Zato bodimo previdni in ravnajmo po vseh navodilih, ki nam jih daje kletarska veda! In ne bomo več imeli toliko škode ne zlih presenečenj v naših kletih.

Jože Gorlan

Katere živalske nalezljive bolezni je treba takoj prijaviti oblastem

Pri kopitarjih: vranični prisad, smrkavost, nalezljivo malokrvnost, konj, garje, svamno kugo (durino), mehurčasti izpuščaj.

Pri govedu: slinavko in parkljevko, vranični prisad, šuštevce (šušmeji prisad), mehurčasti izpuščaj, tuberkulozo, govejo in pljučno kugo.

Pri ovcah: slinavko in parkljevko, garje, ovčje ošpice.

Pri kozah: garje.

Pri prašičih: rdečico, svinjsko kugo, nalezljivo ohromelost, steklino (pri vseh vrstah domače živine, tudi pri psih, mačkah in perutnini).

Pri perutnini: perutninsko kolero, kokošjo kugo.

Pri čebelah: pohlevno in hudo gniloba ali kugo čebelne zalege, nosematozo in pršičavost (grinja-vost — akarozo odraslih čebel.

Anžulenska (Duches d'Angouleme) je sad, ki je zelo velik in posut z zelenkasto-sivimi pičicami. Mesò je belo in zelo okusno; diši po cimetu. Zori meseca oktobra in novembra. Priporočljiva je posebno za naše kraške predele.

Zimske vrste

Pastorjevka (Curato) je priporočljiva za višje lege. Dobro se je obnesla tudi po Krasu. Zelo je odporna proti mrazu in boleznim ter trpežna. Obirati jo je treba bolj pozno, ko že listje odpada.

Espere nova Bergamotka (Bergamota Esperen) je rodovitna in ena izmed najbolj priporočljivih vrst za cepljenje na kutine. Odporna je proti boleznim. Obiramo jo v oktobru, dozori pa decembra. Ohrani se do maja in se zaradi te svoje dobre lastnosti dobro proda.

Od ostalih vrst so več ali manj priporočljive: Dieleva maslenka, Hardenpentovka in Zimska dekanka.

Prednosti kordonov

Prava in glavna prednost hruške, prava in glavna prednost hruške, cepljene na kutini in vzgojene po sistemu pokončnih kordonov, je ta, da obrodijo drevo že v tretjem letu starosti. Druga ne manj važna pred-

Borov prelec

Borov prelec je poleg požarov najhujši sovražnik borovih nasadov. O tem so naši Kraševci pričani, saj imajo leto za letom dosti opravka s pobiranjem prelčevih gnezd — in se ga ne branijo. Ko se je pravkar pričel primerni čas za uničevanje škodljivca, ne bo odveč, če bomo o življenjih in čudežih našega znanca spregovorili nekaj besed.

V popolni obliki (kot metulj se pojavi borov prelec v mesecu juliju. Podnevji se metuljček skriva, v večernih urah in ponoči leta. V ostalem je prelec neokreten in ne

BOROV PRELEC UNICIL VES NASAD

zmore daljših poletov. Oplojena samica kmalu zmese po 100 do 150 jajčec, ki jih v obliki cilindra skrbno prilepi krog borove iglice.

Že v istem mesecu, najkasneje pa do konca avgusta se iz jajčec zvalijo male gosenice. Novorojenčci se izkažejo takoj za zelo požrešne. Zrtev je seveda borovo iglo-vje. Kmalu si zgradijo tudi začasna gnezda. Požrešnost polagoma narašča. Množice gosenic iščejo vedno nove epašnike. Če je zarod številen, do bo zime drevo utrpelo ogromno škodo.

Bliža se zima. Mraz pa živalic ne bo presenetil. Do konca zime si bodo z družinim delom spredle prijeten dom, ki jih bo varoval hudega. V zidanem, z iglicami postlanem ovoju bodo prizimile. A dokler je mogoče, bodo o mraku še

vedno zahajale v procesiji iz gnezda na epašo. Le najhujši mraz bodo požeruhi mirno prespali.

Marca jih bo sonce prebudilo. Lačne in napol onemogle se bodo gosenice s še povečano požrešnostjo lotile iglovja. Cesar niso požrle jeseni, bodo sedaj uničile do kraja. To traja do meseca maja.

Takrat zapustijo višave. Preselijo se v tla, kjer si izrtajo, vsaka zase po 15 do 20 cm globoko jamičo. V njej se zabubijo. Petdeset dni traja čudovito pretvarjanje hube v metulja. Prve dni julija so metulji zopet na drevesu. In zgodba se začneja znova.

Škoda, ki jo povzroča borov prelec je prav občutna. Priraslek lesa sprle močnih napadov mrčesa delno ali popolnoma izostane. Oslabelo drvo pa poleg tega rado podleže še drugim škodljivim vplivom. Vsekakor pa je napačno mnenje, da je usojena boru, ki je izgubil vse zelenje, gotova smrt. Drevo bo zopet ozelenelo. Le večletni zaporedni napadi lahko zadajo nasadom smrtni udarec.

V tem pogledu je zanimivo, da se n. pr. v nekaterih predelih Dal-macije nič ne bore proti temu gozdnemu škodljivcu in vendar so se tam borovi nasadi ohranili. Prelec si namreč sam sebi pripravlja smrt, ko je drevesa popolnoma oskubil, ga bo lakota zatrla. Poleg tega ima prelec mnogo sovražnikov med žuželkami. Če pa zatremo škodljivca, je jasno, da hkratu uničimo tudi njegove sovražnike in s tem izgubimo zveste in koristne zaveznike v borbi proti mrčesu.

Vendar silijo tukajšnje razmere brez nadaljnega temeljito borbe proti borovemu prelecu in neumestno pa tudi nevarno bi bilo zanesti se na izkušnje iz drugih krajev.

V zvezi s tem moramo poudariti, da bor laže kljubuje temu in drugim škodljivcem, ko rase na področju, ki je zaradi podnebni prilik njemu primerno. Zanimiv je primer na Učki (nad Opatijo), kjer segajo nasadi od vrha skoraj do morske obale. V spodnjih predelih, kjer bor ni na svojem naravnem rastišču, prelec nasade silovito napada. Okuženost se pa polagoma zmanjšuje, ko se dvigamo v višje lege. Nad višino 700 m nad morjem prela ni več opaziti.

Način, kako pobiramo prelčeva gnezda, za naše ljudi ni novost in zaradi tega ne zahteva obširnejših pojasnil. Nabiralec naj pomeni, da so goseničje dlačice za zdravje škodljive, če pridejo pri dibanju ali z jedjo v notranje organe. Opeklina na koži blažimo z obkladki, ki smo jih namočili v amoniaku ali, kar je bolj pri roki, v mleku.

So pa tudi še drugi načini borbe proti mrčesu, le da za posameznika niso lahko izvedljivi. Ko nastopi huda zima — in samo v tem primeru, bi zadostoval prelec gnezda: mraz bi uničil gosenice. Pomagala bi tudi gojitev žuželk, ki napadajo škodljivca (neke vrste mušic). Če bi ne bilo predrago (stvar pa je izvedljiva po vrtovih in parkih), bi se lahko posluževali strupov, n. pr. arzenatov. Preteklo zimo so v okolici Trsta preizkušali pripravke DDT s trupom so škropili gnezda. Rezultati so bili zadovoljivi. Težava je bila v delovanju kompliciranih motornih škropilnic. Poleg tega so bili škropilci sami izpostavljeni nevarnosti zastrupljenja in so se morali za-varovati s težkimi gumastimi oblačili.

Vsaj za sedaj se bomo morali posluževati še stare metode pobiranja in uničevanja gnezd. Sicer pa je ta sistem borbe tudi po zakonu obvezen.

Dr. O. S.

POPRAVEK

V zadnji številki smo v članku o navpičnih kordonih nrušk pomotoma objavili dve sliki o trtah, ki ne spadajo k članku. Naj nam čitatelji zmoto oprostite!

Uredništvo.

NAVPIČNI KORDONI HRUŠK

Cvetlje je zelo odporno proti pomladanskemu mrazu. Že v petem letu daje povprečno 4 do 5 kg sadja.

Amanlijska maslenka je hruška zelo finega okusa in vonja. Obiramo jo v avgustu, 8 dni, preden dozori. Rase povsod na topli in rahli zemlji. Ni občudljiva za mraz in vetrove. Zelo je rodovitna in zaradi lepe oblike sadu je zelo cenjena namizna vrsta sadja.

Srednje vrste

Hardyjeva maslenka (Butira Hardy) se je obnesla posebna v obmorskem pasu. Odporna je proti mrazu in boleznim, cenjena kot namizno sadje. Zelo je rodovitna. V petem letu obrodí povprečno po 5 kg sadja. Obiramo jo v septembru.

Kleržovka (Butira Clairgeau) je znana hruška zelo finega sladko-kiselkastega okusa. Zori proti koncu oktobra in traja do decembra. Zelo je rodovitna in trpežna. Zaradi velike rodovitnosti se, cepljena na kutini, naglo vzredi. K temu še pripomoremo, če cepimo na kutino Pastorjevko (Curato) in nanjo precepimo Kleržovko.

HRUSKE V KORDONU NA SADJARSKEM IN VINARSKEM SOLI V SKOCJANU PRI KOPRU

Viljamovka ali Ortoianka je zelo znana in cenjena vrsta. Zori od konca julija do septembra. Uspeva odlično povsod in je, kar je zelo važno, stalno rodovitna. Obrodí skoraj vsako leto. Rase tudi v hladnejših krajih.

Kolika mora biti zaloga krme za govejo živino preko zime

Ako hočemo pozimi nakrmiti svojo živino kolikor mogoče uspešno, si moramo biti predvsem na jasnem, kolika je naša zaloga pridelane krme. Ne zadostuje pa, da jo le površno ocenimo. Potrebna je kolikor mogoče natančna ocenitev.

Najprej je treba vedeti, koliko tehtajo krmila. Ako nismo tehtali ali kako drugače določili in preudarili n. pr. težo pridelane sena, je neobhodno potrebno, da premerimo in preračunamo, koliko kub metrov sena je sedaj na seniku oziroma v kopi.

Ko doženemo število kub. m., ki jih zavzema seno, pomnožimo to število s težo, ki jo ima kub. m. sena in dobimo na ta način težo vsega pridelane sena. Teža kub. m. sena pa ni za vsako vrsto sena enaka. Ravna se po kakovosti sena, ob kakšnem vremenu je bilo posušeno in spravljeno, ali je bilo pokošeno in spravljeno še dovolj mlado ali že prezrelo itd. Zlasti pa je odvisna teža sena, otave in slame od njih uležanosti.

Teža krme

Povprečno tehta kub. m. dobro uležane sena 80 do 100 kg. slabšega sena tudi le 60 do 80 kg. Glede prvovrstnega gorskega sena in otave skupaj ali tudi le prvovrstnega sena z dobrih travnikov pa že smemo soditi, da tehta kub. m. po 100 do 120 kg. Kub. m. posušene detelje tehta 80 do 95 kg. kub. m. slame ozimnega žita 90 do 100 kg, jarega žita 74 do 81 kg, stročnice (fižolica) 54 do 62 kg, plev po 200 do 230 kg. Podobno kakor za raznovrstno seno in slamo ocenimo približno težo tudi vseh za krmiljenje primernih okopavin, krmne pese, krompirja itd. Kub. m. krmne pese tehta po 560 do 700 kg, kub. m. krompirja po 700 do 800 kg. Na tej ali oni kmetiji pridejo v poštev še oves, ječmen, domači otrobi, ki se prav tako pokladajo goveji živini.

Ko smo določili približno težo sena, slame, okopavin in morda tudi žita, moramo tehtati ali kolikor mogoče natančno oceniti še težo živine. Ko smo tudi to opravili, bi bilo treba še doznati, koliko redilnih snovi naj dobivajo živali v pokladni krmil. Kaže, da je še malo težko, da bi si vsak kmetovalec sam izračunal pravilno sestavo krmil. Ker ni pričakovati, da bi vsi, ali vsaj večina živinorejcev preračunavala s tabele, ki so za to določene, koliko redilnih snovi je v posameznih pridelanih krmilih, se bom v naslednjem omejil na najpotrebnejše.

Teža živine

Krava srednje teže (okrog 500 kg) potrebuje za 200 dni okoli 25 stotov sena in trave, če računamo, da potrebujemo dnevno 2,5 kg krme na 100 kg žive teže. Ali se porabi več ali manj sena in otave, je odvisno od njune kakovosti ter od uporabe drugovrstnih krmil, krmne pese itd. Če pokladamo goveji živini prvovrstno seno ali deteljo, lahko pogosto opustimo vsak dodatek močnih krmil. Pri sestavi obroka moramo torej vedno upoštevati kakovost sena in razpoložljivost močnih krmil, dalje, kakšno živino (mlado, mlečno, pitalno, vprežno) redimo, in vedno tudi njeno donosnost.

Ko preide živina k jaslim, preračuna skriben gospodar, koliko ima krme v zalogi in ali mu je, bo zadostovalo za vso zimo. Vzemimo n. pr. kmetovalec, ki hoče predrediti preko zime 4 krave, 1 dveletno junico in 1 enoletno telico. S kratkim računom bo doznal, da potrebuje 110 kub. m. sena. Ker je seno le srednje dobro, računamo, da tehta kub. m. sena 90 kg. Vsa zaloga znaša 110 krat 90, torej 9900 kg ali okrog 100 stotov. Otave je v zalogi 37 kub. m. Vsa otava je bila posušena in spravljena ob dovolj lepem vremenu. Zato lahko računamo, da tehta kub. m. otave okrog 100 kg, tako da je skupaj vse otave 3700 kg ali okrog 37 stotov. Krmne pese je 8 kub. m. po 600 kg, kar znaša 4800 kg ali okrog 50 stotov. Pridelal je še nekaj ječmena, ovsu in tudi malo otrobov, mu je ostalo še od pridelane pšenice in rži.

Povprečna teža vsake krave znaša 500 kg, torej tehtajo vse 4 krave skupaj 2000 kg ali 20 stotov.

Junica telca približno 3 stote, telca pa 2 stota. Torej imamo v hlevu 25 stotov žive teže. Ako računamo, da porabimo za vsakih 100 kg žive teže dnevno po 2,5 kg krme, potrebujemo za 2500 kg žive teže po 72,5 kg krme dnevno. Vze, mimo, da bomo imeli živino pri

NA KRASKEM PASNIKU

jaslih okoli 200 dni, 72,5 kg krat 200 da 14.500 kg ali 145 stotov sena in otave. Za prehrano goveje živine je gospodar določil tudi 50 stotov pese, ki jo bo dnevno pokladal vsem 6 živalim po 25 kg.

Videli smo, da je znašal pridelek sena in otave v našem primeru 137 stotov in da znašajo potrebe 145 stotov. Primanjkljaj je zelo majhen in ga bomo lahko nadomestili tudi z rezavico, ki pa ne pride toliko v poštev kot hranilna, temveč le kot polnilna krma.

S tem primerom sem hotel pokazati kako si na preprost način izračunamo, koliko krme potrebuje. Seveda bo naš kraški kmet pristavil: Kaj mi vse to pomaga,

saj sem moral krmo še vsako leto dokupovati. Mogoče bo pa stvar le kaj služila kmetovalcem v senorodnih krajih, kjer je včasih tudi kaj odprodajo!

Dr. F. B.

Razvade pri domačih živalih

Kakor ljudje tako imajo tudi živali svoje slabe navade. Pod to označbo razumevamo nenaravno obnašanje živali, ki jim je polagoma prišlo v navado. Male razvade ne ovirajo živali v njihovi delovni zmožnosti, jo pa zmanjšujejo in postanejo lahko škodljive zdravju, če se pojavijo v hujši obliki.

Kako se žival priučiti razvadi, ni jasno, najbrže z igranjem, s posmenanjem razvad, ki jih vidi pri drugi živali, iz dolgočasia, ali pa jih povzročajo različne, posebno živčne bolezni.

Najhujše so seveda tiste razvade, ki škodujejo zdravju in ki prihajajo v poštev pri prodaji živali.

Pri bolni živali lahko slabe navade izginejo za časa bolezni in se potem spet pojavijo, ko žival ozdravi.

Navedel bom danes v naslednjem nekaj glavnih razvad pri konju.

Kadar konj požira zrak

Ta razvada je dobro znana vsakemu večjemu konjereju. Le redkokdaj naletimo nanjo pri govedu ali psu. Razvada je v samolastno prisiljenem odpiranju požiralnika in požiranja zraka. Pri tem delu prime konj z zobmi kak trd predmet (jasli) ali pa nasloni zobe nanj, močno napne gornje vratne mišice in odda pri tem poseben, za to razvado značilen glas. Včasih ne nasloni glavo nikamor, temveč samo z njo pokima in požre zrak. Zrak ostane pogostokrat kar v požiralniku in ga konj takoj izpahne, včasih ga pa požre, tako da pride v želodec.

Razvade ugotovimo z opazovanjem konja v hlevu. Če na sejmu kupec ugotovi močno izrabo prednjih zob živali, ki se zanjo zanima, naj bo oprezen, ker je to skoraj gotovo znamenje, da konj požira zrak.

Če prihaja preveč zraka v želodec, se ta razširi, konj se napne in nastanejo močnje v prebavi in lahko tudi kolika.

Upornost (rešljivost) in hudobnost

Požiranje zraka se žival privadi v nekaj dneh. Razvada se s časom poslabša in ostane vse življenje. Redki so primeri, da jo žival spet opusti. V začetku je mogoče to slabo navado odpraviti, v nekaterih primerih s kaznjivo, s težkim delom ali tako, da se zaveže konju okoli gornjega dela vratu poseben, zato pripravljen usnjen pas. Mogoča je tudi

operacija, pri čemer se konju prečejo gornje vratne mišice.

Upornost imenujemo razvado, spričo katere konj brez vsakega vzroka noče opravljati dela, na katero je naučen. Tako noče vleči voza, ne pusti se osedlati ali jahati, noče iz hleva, brca, se vrže na tla itd. Pri pomniti je treba, da ni upornost, marveč delovna nesposobnost, če konj ne more delati zaradi bolezni ali če se ustavlja pred kako zapreko ali se upira celo zaradi kakega nedostatika pri vpregi.

Hudobnost imenujemo razvado, spričo katere konj brca, grize ali stiska ob zid bodisi ljudi, ki jih pozna, pa tudi neznanca.

Vzroki teh dveh razvad so različni. V prvi vrsti pokvarijo in razvadijo mladega konja gospodarji sami, ko ga učijo voziti, ker ravnaajo pri tem z njim vse preveč surovo. Pri starejših konjih so vzroki teh razvad mnogokrat tudi močnje in boleznj spolnih organov. Pri kobilah pridejo v poštev ciste (vodni mehurji) na jajčnikih, pri konjih pa nepravilno ali nepopolno rezanje. Tudi boleznj živčnega sistema, kakor nabiranje vode v možganih ali nevračenja, lahko povzročajo te razvade.

V prvem primeru odpravi hibe lepo in dobro ravnanje z živaljo. Če so pa razvade posledica spolnih ali živčnih bolezni in motenj, je treba žival predvsem ozdraviti teh bolezni ali odpraviti te močnje pri njej.

Manjše razvade

Mnogi konji imajo grdo in mnogokrat tudi nevarno razvado, da močno pritisnejo vajeti pod rep, če mu zlezajo predenj, in pričnejo potem dirjati oziroma se tudi splašijo.

Tleskanje z usnicami je razvada, pri kateri samovoljno odpira usnice in jih potem s silo zapira tako, da pri tem nastane zvok, podoben ploskanju.

Igranje z jezikom je razvada, spričo katere konj iztegne jezik iz gobca in ga potem vrli okoli usnic. To počenja konj po cele ure posebno v času, ko ne dela ali ne žre.

Nihanje ali zibanje pravimo razvadi, ko konj ob prostem času nenahno preklada težo prednjega dela telesa z ene prednje noge na drugo. Tej razvadi je podobna druga, pri kateri konj pritisne zobe ob jasli in jih potem drgne ob njih robu.

Dr. I. M.

(Dalje prihodnjé),

Ostri predmeti med krmo

Zaradi premajhne pazljivosti pri krmiljenju, posebno če pred krmiljenjem dobro ne pregledamo sena, slame itd. pridejo v goveje želodce dostikrat trde in ostre stvari, kakor žebli, igle, kosci žice in slični predmeti, ki povzročajo prav lahko nevarno obolenje in tudi smrt živali.

Taka obolenja so bolj pogosta pri goveji živini kakor pri konjih, to pa zato, ker konj pri žretju ni tako hlastav, kakor je goveja živina. Konju so ostre stvari med krmo popolnoma nenevarna stvar. Ako opazujemo konja, na kak način jemlje krmo v gobec, vidimo, da neprestano giblje z usnicami in tako nekako tipa, deva krmo pod zobe ter jo dobro prežveči. Če sto drugače žre goveja živina. Govedo ne tipa krme, nego kratkoma iztegne jezik iz gobca ter potegne vanj z zavihanim jezikom šop krme. Jezik goveda je silno neobčutljiv in raskav, tako da govedo ne občuti trdega predmeta. Zvečenje je pri goveji živini dosti bolj pomanjkljivo kakor pri konju. Govedu zdrkne krma skoro taka, kot je, v želodec, saj govedo potem še naknadno prežvekuje, češar konj ne dela. Način žretja je torej pri govedu čisto drugačen kakor pri konju, tako da konj nikoli ne požre žeblija ali igle. Način naglega požiranja in hlastanja ter neobčutljiv jezik sta pri govedu kriva, da zaidejo v želodec z lahkoto tudi trdi predmeti.

Ti predmeti sicer niso nevarni, dokler leže v vampu; nevarnost pa je v tem, da spričo gibanja in stiskanja govejih želodcev pri prežvekovanju predro steno in dosežejo v druge, občutljive dele telesa ter jih smrtonočno poškodujejo. Prav pogosto pride taka stvar iz prednjega želodca (kapice) do srčne mreže in jo rani, tako da se vname in prične gniti. Žival prej ali slej pogine. Sem in tja pa se taki železni deli zarinejo naravnost v srce in povzročijo nenaden pogin živali. Najnevarnejše

še so take železne stvari, ki nimajo glavice, ker se ne ustavijo in ne običe nikjer. Zato je n. pr. žica nevarnejša kot pa žebelj s kapico.

Tako obolenje je navadno splošno težko prepoznati, ker se žival čisto tako, kakor da bi imela le pokvarjen želodec. Naš živinorejec da navadno obeletemu govedu čistila misleč, da je to navadna zapachenost in da bo živine kmalu ozdravilo. Toda ostraga predmeta, ki je v želodec, čistila ne spravijo iz njega. Narava si čisto sama pomaga na ta način, da stvori okoli ostraga predmeta poklopec pletiva. Ako ni bilo zadeto v kak življenjsko važen organ v telesu, kot so recimo pljuča, srce, vranica, jetra itd., bo govedo še živelo, a bo pričelo vendarle hirati.

Kaj naj ukrene naš živinorejec, ko opazi, da mu je govedo poželo oster predmet? Bolj kot pri kakih drugih obolenjih je pri takem pojavu potrpljenje nad vse nujno. Ako niso prizadeti važni notranji deli telesa, kar lahko ugotovi le živinozdravnik, dajmo govedu lahka čistila. Vlivati v govedo močna zdravila, ki pospešujejo prežvekovanje, je napačno, kajti ta zdravila pospešujejo gibanje želodca. Pri tem pa riže ostri predmet dalje v smeri, ki si jo je izbral ter lahko zadene v pljuča, srce ali kaj drugega. Ko pridejo prvi znaki obolenosti ter živinorejec opazi, da mu živine hira, je najbolje, da ga odda v zakol. V primerih, ko so prizadeti življenjsko važni notranji organi goveda, je nagli zasilni zakol povsem na mestu.

Kako preprečiti tako nesrečo? Obvarujemo je živino le, če redno pregledujemo krmo, preden jo pokladamo in odstranimo iz nje vse nevarne stvari. Ura, ki jo zamudimo pri pregledovanju krme, utegne biti na ta način tisočerv plačana.

Dr. I. B.

DESET ZAPOVEDI za naše zelenjadarje

Če hočeš, da ti površina ostane zdrava in jo čim manj napadejo različni škodljivci, se moraš ravnati po naslednjih načelih:

1. Izbiraj za setev le docela zdravo in razvito seme! Zelo važno je pred setvijo ugotoviti kaljivost semena. Vzemi n. pr. 100 zrn graha in jih položi na bombažno (flanelasto) krpo ali na navadno desko, v kateri je vdolbenih 100 luknjic. Krpa ali deska morata biti vedno vlažni in na gorkem prostoru. V nekaj dneh semena skalijo. Če ne skalijo več ko 20 zrn, je kaljivost zelo slaba. Prav dobra je, če je skalilo več ko 90 zrn.

2. Ne sej in ne sadi pregosto! Pregosto posejane rastline se ne razvijajo dobro in so izpostavljene različnim boleznim.

3. Rastline za presaditev privadi že v semenjakih na mrzli zrak in druge vremenske neprilike, ki jim bodo izpostavljene na njivi ali na vrtu!

Dokaz debelih prašičev pri 100 kg žive teže

Mesa	40—50 kg
Slanine	20—30 kg
Sala	8—9 kg
Krvi	3—4 kg
Jeter, srca, pljuč jezika	3 kg

Nekaj podatkov iz življenja čebel

Močna družina ima v času rojenja 1 matico, 2000—5000 trotov, 30.000—60.000 delavk, 1—10 matič. nih celic.

V dobrih letih nabere močan panj do 3 kg medu na dan. V enem letu pridela dobra družina 10 do 30 kg medu in 0,30 kg voska. Za prezimljenje pa potrebuje 10—15 kg medu. Čebelni roj tehta 1 do 3 kg. Če bele porabijo 10 kg medu in 1 kg cvetnega prahu, da pridelajo 1 kg voska. Zato dodaja umni čebelar panjem umetno satovje.

4. Goji na svojem vrtu le tisto zelenjad, ki se je v tvojem kraju najbolje izkazala, ki ji najbolj ustrezajo podnebne in talne razmere in je odporna proti različnim boleznim in za jedalcem!

5. Na isti njivi ne smeš več let zaporedno gojiti iste vrtnine! Večina zajedalcev in drugih povzročiteljev različnih bolezni na rastlinah ostane v zemlji ter napade naslednjo setev. Vsaka rastlina ima svoje posebne škodljivce in je podvržena svojevrstnim boleznim. Te škodljivce uničuje že sama zamenjava rastline, ker se jim na ta način vzamejo pogoji za njihov razvoj.

6. Dober humus (črna prst) najurčinkoviteje ohrani zemljo rodovitno. Največji zaklad te čudodelne črne prsti je kompost. Vzorno urejeno kompostišče je zakladnica vrtnega gospodarstva. Gnojijo torej vrtninam po možnosti le s kompostom, saj ga lahko sam doma pridelaš!

7. Gnojimo zemlji z apnom! Apno izboljšuje zemljo, ji daje večjo rodovitnost, a obenem uničuje mrčes in povzročitelje rastlinskih bolezni.

8. Ne puščaj na njivi raznega korenja in rastlinskih ostankov preko zime! Navadno se na teh ostankih zadržujejo različni škodljivci, da bi na njih prezimili in bi spomladi napadli vrtnino! Vse ostanke moramo torej odstraniti z njive in jih sežgati.

9. Ze pred zimo globoko preorji in prekoplji! S tem pomagáš razkroju hranilnih snovi za rastline in pokončaj tudi mnogo bolezenskih klic in zajedalcev, ki so se v notranjih plasteh zemlje pripravili na prezimovanje.

10. Gnojšče ne sme biti gnede pleva in rastlinskih bolezni. Zato ne odlagaj nanj bitnih rastlin ali pleva, kar pridejo potem vsi mlajivo!

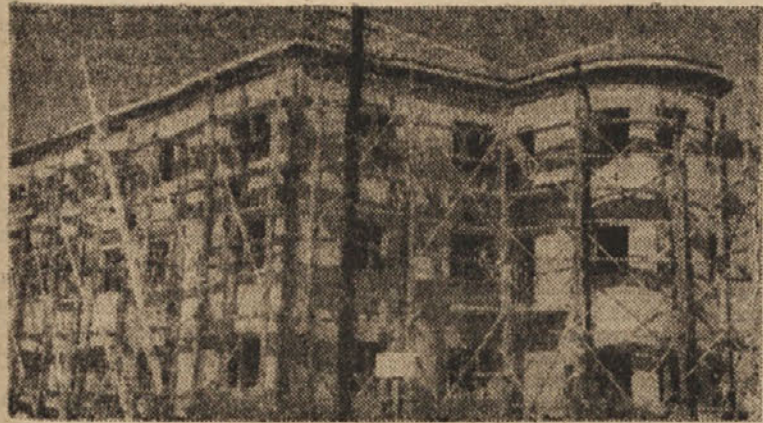
Delavski počitniški domovi jugoslovanskih Enotnih sindikatov

Jugoslovanski Enotni sindikati si mnogo prizadevajo, da bi uredili za jugoslovanske delavce in nameščene čim udobnejša letovišča in počitniške domove. Predvsem so poskrbeli, da prejemajo ljudje po teh domovih dobro hrano, da imajo pri-

tos razpolagali s 1830 posteljami, medtem ko so jih imeli še leto dni prej ob koncu sezone komaj 360.

Nove gradnje

Enotni sindikati so investirali za delavske in nameščenske počitni-

ENA IZMED STANOVANJSKIH ZGRADB V MOSTARJU

sko za kopanje, sončenje, za izlete po planinah.

Eno največjih letovišč jugoslovanskih Enotnih sindikatov je v Kaštelu Starem blizu Splita. Lani je bilo tam na razpolago vsega 64 postelj, letos je njih število naraslo že na 140, tako da je preteklo sezono prebilo v Kaštelu Starem 1667 delavcev in nameščencev svoj letni dopust. V Kaštelu Starem imajo le. do plažo, igrišča za tenis, odbojko, košarko, posebno malo dvorano za lah, knjižnico s čita nico itd. V Kaštelu Starem so priredili letos tudi 17 koncertov, pri katerih so sodelovali poleg najboljših sindikalnih pevskih zborov tudi po vsej državi znani koncertni solisti.

V najlepših krajih Jugoslavije

Se lani so imeli Enotni sindikati razen v Kaštelu Starem svoje domove tudi v Gozdu, Martuljku na Gorjanskem in v Vrtnjački Banji v Srbiji. Letos so bili otvorenji novi domovi v Ulcinju, v Arandjelovcu, v Biogradu na moru, v Fruški gori in v Opatiji. Skupno je bilo letos na razpolago že 950 postelj. Ti domovi so v upravi centralnega odbora Enotnih sindikatov. Sindikalne organizacije posameznih republik, pa tudi posamezne strokovne zveze in krajevne sindikalne organizacije pa imajo še svoje posebne domove. Tako upravlja hrvatski glavni odbor počitniška domova v Zadru in Stubiških Toplicah, makedonski dom v Ohridu, vojvodinski dom na Paliću, Istrski sindikati imajo svoj dom v Lovranu, Zveza prosvetnih delavcev domove v Crikvenici, Rogoški Slatini, Dobriču, Dubrovniku, na Bledu, na Jezerskem, v Bohinju in v Slatini Radencih, Zveza trgovskih nameščencev poseben dom na Hvaru, Nada, je imajo poštarji svoja domova v Kaštelu Lukšću in v Vrtnjački Banji, tekstileci v Omisliju, Jeseniška sindikalna organizacija ima svoj dom v Begunjah, sarajevska v Cvepolju. Vsega skupaj so sindikati le-

meravajo urediti celo vrsto novih domov, tako ob Ohridskem jezeru, v Fruški gori, na Plitviških jezerih, v Dvorski vasi pri Bledu, v Aranđelovcu, na Rdečem otoku pri Rovinju. Za gradnjo odnosno adaptacijo objektov bo potrošenih nad 72 milijonov din.

Poleg tega pa so zagotovljena tudi sredstva za vzdrževanje dopustnikov v počitniških domovih. Letos so bili porabljeni v ta namen 4 milijoni, za prihodnje leto je bilo doletenih 14,5 milijonov in še posebej 5 milijonov din za delavsko mladino.

Najboljši delovni kolektivi v Jugoslaviji

Izvršilni odbor jugoslovanskih Enotnih sindikatov je pred kratkim na svoji seji, ki se je je udeležil tudi minister za delo tov. Vleko Krstulović, presodil rezultate, ki so jih dosegli jugoslovanski delovni kolektivi v letošnjem novembrskem delovnem tekmovanju. Za najboljše jugoslovanske delovne kolektive so bili proglašeni kolektivi v železarni Zenici, v svinčenih rudnikih na to. pilnicah v Zvečanu in Trepči, v splitski tvornici cementa, v zagrebski železniški delavnici in v elek. sinstem premogovniku. Pohvaljeni pa so bili med drugim kolektivi v železarni na Jesenicah, v tekstilni tovarni Inteks v Kranju, v papirnici v Vevčah, v usnjarni Konus v Konjicah in še vrsta drugih.

Na makedonskih rižnih poljih

Riž spada v vrsto glavnih kmetijskih pridelkov najjužnejše jugoslovanske ljudske republike Makedonije. Poleg industrijskih oljarskih in bombaža so tod zanj ugodna tla. Vendar ga je bilo treba prilagoditi podnebnju in talnim razmeram. V Makedoniji pridelujejo riž že od 15. stoletja dalje, toda vse doslej brez načrta, brez skrbnejše obdelave in s slabim semenjem. Ze dobri dve leti pa deluje v Skopju poseben državni kmetijski raziskovalni zavod pod vodstvom inž. Babanova, ki ima svoj poseben oddelek za industrijske subtropske kulture.

Riž pridelujejo po raznih krajih Makedonije, prav posebno pa v kočanskem okraju vzdolž Bregalnice, na Strumiškem polju in tudi še drugod. Na Kočanskem polju so leto za leto vedno večje površine obdelane z rižem. Tam imajo tudi tako zvana preizkusna polja, pa ne le na državnih, marveč tudi na majhnih kmečkih posestvih. Inž. Babanov je dosegel doslej s križanjem posameznih vrst riža in posebno vzgojo rižne kulture za Makedonijo najprikladnejšo vrsto riža »Nomer 69«. Rižno stebelce je mnogo jače in temnejše kakor pri drugih vrstah. Na enem hektaru ga pridelajo po 8500 na najboljših tleh celo 8000 kg. Z drugimi vrstami semena pridobijo komaj 3500 do 4000 kg riža. Nomer 69 je odporen proti vetru, suši in se zlahka lušči, ko dozori. Iz vsakega zrna njegovega semena vzrase 8 do 20 bilk in vsak klas ima po 280 do

350 zrn. Klas druge vrste je imel doslej po 170 do 200 zrn.

Riž rase podobno kakor druge vrste žita, le da mora biti riževo polje stalno namakano. Po tem ga je tudi že od daleč prepoznati od drugih vrst žitnih polj. Na Kočanskem polju imajo reka Bregalnica in njeni pritoki položen pader, tako da je prav lahko mogoče ograditi posamezne njive z nizkimi, prstenimi nasipi. Riž je vse leto pod vodo, le za setev in žetev odpro odtoke vode s polj, tako da se zemlja osuši. S preizkušanjem posameznih vrst riža na poljih makedonskih kmetov so zbudili med prebivalstvom veliko zanimanje za riževe nasade in težnja po intenzifikaciji njihovega delovanja. Makedonski kmet je bil prej prav tako konservativen kakor naš človek. Upiral se je strojnemu obdelovanju zemlje: »Kar je Bog ukrenil, mi ne bomo preukrenili. In Bog je odredil, da je treba sejati z roko, zato ne maram o strojeve. Upirali so se tudi, da bi na njive frosili s »prahom« — umetnim gnojilom. Danes že sami silijo v strokovnjake po nasvete, kdaj naj sejejo, kako naj obdelujejo, kakšnega semena naj se poslužijo in kakšnega gnoja. Po njihvah brnijo motorji, železni plugi režejo brazde, brane ravnaajo zemljo, strojne kose kosijo bogato žetev.

Na Kočanskem polju so pridelali letos 60 do 70 tisoč sodov riža, na Strumiškem 20 tisoč. Kaže pa, da se bo pridelek iz leta v leto večal. Samo na Strumiškem polju so letos domala že osušili 7000 ha močvirja,

Obnova v Jugoslaviji

Sto tisoči novih stanovanjskih hiš po vsej državi

V teku narodno-osvobodilne borbe je okupator na svojem umiku povzročil po vsej Jugoslaviji ogromno razdejavanje. Uničil je skoraj vse industrijske objekte, velik del železnic, cest in drugih naprav, pa tudi ogromno število hiš. Po statističnih podatkih, ki so bili zbrani kmalu po vojni, je bilo uničenih ali poškodovanih 985.486 poslopij: v Bosni in Hercegovini jih je bilo razdejanih nad 389.000, v Srbiji skoraj 345.000, v Hrvatski nad 108 tisoč, v Sloveniji skoraj 105.000, v Crni gori 30.000, v Makedoniji nad 15.000.

Jugoslavija se je takoj po vojni lotila obnove, toda spočetka je nalletela na velike težave, ker je manjkalo vsega, posebno cementa in železa in tudi tehničnega kadra. Ze leta 1946. pa je obnova naglo napredovala, letos se je še bolj intenzivno nadaljevala in vse kaže, da bo v enem, dveh letih popolnoma dovršena.

V Srbiji je bilo leta 1945. in 1946. zgrajenih in popravljenih 42.600 hiš, letos nadaljnjih 15.000. Samo v Beogradu je bilo letos obnovljenih 926 stanovanjskih poslopij, v gradnji pa

je nadaljnjih 247 večnadstropnih zgradb. V Hrvatski so zgradili in temeljito popravili v prvih 18 mesecih po osvoboditvi nad 44.000 hiš, letos do 1. septembra nad 12.000, v gradnji pa jih je še skoraj 5500. V Bosni in Hercegovini so še v teku vojne obnovili nad 20.000 porušenih hiš. Predlanski so jih zgradili nad 82.000. Kaže, da bo letos obnovljenih kmečkih stanovanjskih hiš (110 tisoč) docela dokončana.

V Makedoniji so v prvem letu po osvoboditvi dogradili 1347 stanovanjskih hiš, leto dni na to nadaljnjih 1000. V Sloveniji je bilo letos obnovljenih 1000 kmečkih zgradb, zaključuje pa se gradnja nadaljnjih 5500 objektov, za katere je bilo izdano 110 milijonov din iz fonda za obnovo. Nove delavske stanovanjske zgradbe rasejo v Celju, v Ljubljani, kjer nastajata kar dve veliki delavski koloniji. V Crni gori so docela obnovili nad 1700 kmečkih stanovanjskih hiš, a dograditi jih bo treba še 3000.

Za obnovo v Istri je bil določen kredit 500 milijonov dinarjev. Oč tega je bilo oddeljenih samo Reki okrog 100 milijonov.

NOVO SVRAKINO SELO NA HRVATSKEM

Počitniški domovi v SZ

Med osnovne pravice sovjetskih državljanov spada tudi pravica do plačanega dopusta, ki traja dva do štiri tedne na leto. Da bi to pravico uresničili, so v Sovjetski zvezi zgradili ali pa uredili 3600 počitniških domov, ki jih poseja leto za leto nad 6 milijonov ljudi.

Med počitniške domove sovjetskih kolhoznikov spada tudi najlepša vila, kar so jih imeli nekdanji carji, vila v Jalti, kjer je bila pred leti znana konferenca treh velikih. Pečorski rudarji imajo svoje počitniške domove v Odesi in v zalivu Rige, donbaski rudarji in Azovskem in Crnem morju, kolektivni moskovske »Pravda« v Soči na Kavkazu.

Sovjetska zveza je investirala v počitniške domove že na milijarde rubljev. V Sovjetski zvezi je okrog 3000 toplih vrelcev in 900 radioaktivnih kopališč. Vse to so izkoristili za delavska zdravilišča. Na obrežjih Dnjepra in Volge, v kavkaskih in uralskih gorah, v baškirskih in sibirskih stepah, na Baltskem in Crnem morju so počitniški domovi, otroške kolonije in sanatoriji sovjetskih delovnih ljudi.

Otroke vzdržujejo v kolonijah po 3 tedne, v zdraviliščih po 6. Poleg tega pa organizirajo zanje še pose-

sebné počitniške kolonije na prostem. Ob Volgi je prav ta čas celavrstna pionirskih taborišč, ki jih vzdržujejo sindikati in zavodi za socialno zavarovanje. V teh taboriščih kakor tudi v kolonijah je ta čas 4,5 do 5 milijonov sovjetskih otrok.

OD VSEPOVSOD

»PARTIZANKA« je največji jugoslovanski prekoceanski parnik, ki ima 15.000 ton nosilnosti in prostora za 500 potnikov ter 100 članov posadke. Letos je bil parnik temeljito preurejen in je odplul v Avstralijo. Po povratku bo stalno plul na jadranskih in sredozemskih progah.

41 KM GOZDNIH CEST so letoš zgradili na Gorenjskem, poleg tega pa še eno žiznico in obnovili 70 mlj dolg most. Ceste so večinoma v območju Julijskih Alp in za Storožnem. Lani so zgradili tri žiznice in eno cesto. Za vsaka dela so znašali stroški doslej skupno nad 25 milijonov lir.

STROJ, KI BO PULIL PESO, je izumil kovinar Stevan Zerenski v livarni v Novem Sadu. Zdej je treba 12 delavcev, da pospravijo pesko na enem oralu v istem času, kakor ga bo rabil ta stroj, da izpuli pesko na 10 do 15 oralih. Strokovnjaki sodijo, da se bo proizvodnja sladkorja na ta način pocenila za 20%.

Zasebna in družbena lastnina v kolhozu

Dolga stoletja so najboljši predstavniki človeštva sanjali o družbenem redu, v katerem bi se kmetijski osebni interesi skladali z družbenimi. To vprašanje ni mogel rešiti izkoriščevalski, zaslužnjalni red, ki je zatrl vsako misel na osebnostno svobodo kmeta in postavil predvsem zahtevo, da je kmet pokoren cesarju in grofu. Tudi kapitalistični red, ki si je iz nasprotstev osebnih, zasebnih interesov pripravil tako zvani »glavni vzvod družbenega napredka« in ki je prisilil kmeta, da je mislil le nase, da se je brigal le za svoje gospodarstvo, ni bil sposoben rešiti vprašanja.

Uspešno ga je rešil socialistični red, ki je združil kmečko delovno ljudstvo v kolhozih, in pokazal kmetu tako pot do njihove osebne srečane in blagostanja, pot borbe za občne interese, za srečo in blagostanje ko-

lektiva, vse zajednice. V tem je eden izmed najvažnejših izvorov politične in gospodarske moči nove socialistične družbe, ki je bila ustvarjena v sovjetski državi.

Veliki ustvarjalec sovjetske države Vladimir Iljč Lenin je dejal:

»Stara družba je zasnovana na načelu, da ti oropaš drugega ali drugi oropa tebe, da delaš ti za drugega ali on zate, da si ti gospodar sužnjev ali pa suženj. Razumljivo je, da so ljudje, ki so vzgojeni v taki družbi, nasesajajo, se lahko reče, z materinim mlekom tudi dušo, navade in pojmovanje lastnika sužnjev ali sužnja, malega posestnika, neznanega služabnika, majhnega uradnika, intelektualca, z eno besedo: človek, ki se briga te za to, da bi svoje posedoval in se ga vse drugo nič ne tiče«.

Ta živalska, volčja »moral« kapitalizma je prodrla v vse celice družbenega organizma stare Rusije in je

predvsem naravno določala odnose tudi na vasi. Navsezadnje je taka »moral« koristila samo grofom in bogatim kmetom-kulakom. Siromašni in srednji kmeti pa so gmočno propadali, ostali nazadnje brez vsega in postali popolnoma odvisni od bogatinov.

Družba, ki je zgrajena na načelu medsebojnega ropanja, ne more biti pravična in zato tudi ne trajna. Kapitalizem usmerja napore članov take družbe v nasprotni smeri, s tem zadržuje razvoj proizvodjalnih sil in tudi naraščanje narodnega bogastva v deželi. Ustanovitelji znanstvenega socializma so proglasili vprašanje, kako spraviti v sklad zasebne in družbe. Ze Marks je opozarjal, da »si je treba prizadevati, da se spravi zasebni interes poedinca v sklad z občimi ljudskimi interesi«. Lenin je govoril, da je »treba izkoreniniti, napraviti čim prej konec prokletemu geslu: Vsak zase, samo bog za vse«. Lenin je pozival slehernega delavca in kmeta, da se smarata za pripadnika velike armade svobodnega

dela, ki se skupno bori za skupno srečo in procvit.

Ko se je lotila orjaškega dela za socialistično preobrazbo kmetijstva je boljševiška partija v prvi vrsti načela vprašanje, kako pravilno spraviti v sklad posebne interese kmeta z njegovimi družbenimi interesi. Boljševiki so si bili na jasnem, kako ogromne so težave pri reševanju tega vprašanja. Toda vedeli so prav tako, da v pogojih, ki jih je ustvarila sovjetska oblast, ko je podržavila zemljo, med osebnimi in družbenimi interesi kmeta ni nasprotstev, ki bi jih ne bilo mogoče izravnati, da se v takih pogojih vprašanje skladnosti rešuje s pravilnim vodstvom, pravilno izbiro oblik in načinov dela za socialistično preobrazbo kmetijstva. Sledeč Stalinovemu nauku je boljševiška partija že v začetku množičnega kolhoznega gibanja proglasila kmetijsko zadrugo v sedanjih pogojih za osnovno obliko kolektivnega gospodarstva. In zakaj? Ker zadruga pravilno združuje osebne interese kmečkega človeka z njegovimi družbenimi interesi in se na ta način lajša vzga-

janje dosedanjih samobitnih kmetov v duhu kolektivnosti.

Stalinov nauk o zadrugi kot osnovni obliki kolhoznega gospodarstva je bil postavljen za temelj »vzornih pravil kmetijske zadruge«, ki so bila sprejeta leta 1935. na drugem vsezveznem kongresu kolhoznih udarnikov.

Sleherna točka omenjenih vzornih pravil praktično osvetljuje nalogo, kako pravilno spraviti v sklad družbene in osebne interese kolhoznikov. Izhajajoč iz potrebe vsestranskega javljanja in pospeševanja družbenega gospodarstva v kolhozih se pravila ozirajo sporedno s tem tudi na osebne interese kolhoznikov. Na ta način so uvedla poleg družbenih gospodarstev tudi osebno pomožno gospodarstvo kolhoznika. Na drugi strani so omogočila tako organizacijo in tako plačevanje dela v družbenem gospodarstvu, da je bila zagotovljena osebna zainteresiranost kolhoznika na tem, da se skupno kolhozno gospodarstvo čim bolj ojači.

(Dalje na 8. strani)

Naproze v Koprščini

V zadnjem času je bila do kraja izvedena reorganizacija istrskega združništva, ki je postala potrebna predvsem iz političnih razlogov. Prvotna združnična organizacija je obsegala tudi območje, ki je s 15. septembrom pripadlo Jugoslaviji, Mostičje in še vrsto drugih krajev. Ko pa je bila izvedena reorganizacija in so bile ustanovljene štiri centralne zadruge, v Koprju, v Izoli, Piranu in Mostičju, so imeli združnični organizatorji še ta namen, da bi dosegli čim večje neposredno sodelovanje ljudstva pri združnem poslovanju. Tako je prišlo do tega, da imajo nove zadruge v Koprščini le majhno število podružnic in vsaka zase tudi le manjše število članov. Ustvarili pa so se pogoji, v katerih se bo združniški duh med ljudstvom vse bolj razvil in utrdil. Ljudje, ki se bodo med seboj dobera poznali, se bodo lahko tudi neposredno izmenjavali pri vodstvu združnih poslov ali pa bodo do bili vsaj neposrednejši in globlji vpleteni v združno delovanje.

Ko se je zadruga v Mostičju ločila od ostalega koprškega združništva, so ostale v Koprščini tri nabavna prodajne zadruge. Med njimi je koprška zadruga največja tako po različnih poslih, ki se z njo bavi, kakor tudi po svoji gospodarski moči, zmogljivosti in številu članov. Ta zadruga šteje samo v Koprju 4 prodajalne in 3 skadišča, po okoliških vaseh pa ima še 12 podružniških prodajal. Skupno šteje malo več 3000 članov. Zadruga v Izoli ima 2 podružniški prodajalni v centru in 4 v okolici. Njenih članov je 1400. Končno ima Piranaška zadruga podružniško prodajalno v mestu in 7 v okoliških vaseh. Ta zadruga šteje 1700 članov.

Dobri rezultati zadnje reorganizacije so se tudi dejansko že kmalu pokazali. V resnici se je sedaj vzpostavilo vse tesnejše sodelovanje med članstvom in združnimi ustanovami. Poslovni promet v zadnjih mesecih, hkratu narašča tudi število članstva. Ljudje vse neposredneje sodelujejo v razvoju svojih združ, se zanimajo za njih delovanje, jim tudi moralno pomagajo.

Kmetijske obdelovalne zadruge na Slovenskem

Na podlagi prostovoljnega združevanja kmetov in agrarnih interesentov je bilo doslej v Sloveniji ustanovljenih 42 kmetijskih obdelovalnih združ. Dosegle so večje uspehe in dokazale velike prednosti združnega gospodarstva pred individualnim, pa čeprav se niso bile opremljene z vsemi potrebnimi stroji in orodjem, tako da bi te prednosti prišle še bolj do izraza. Organizacijsko so nekatere že zelo napredovale.

Tako so pri vinogradniški zadrugi v Svetinjah, Brebrovniku uvedli tudi že skupinski sistem dela ter nov način nagrajevanja po količini in kakovosti opravljenega dela. Na ta način je zadruga znižala svoje potrebe po delovnih močeh pri nekaterih delih za 15%. Dejavost za družnikov se je dvignila tako visoko, da je zadruga letos s svojimi lastnimi delovnimi močmi opravila vse delo, medtem ko je morala še lani izdati skoraj pol milijona dinarjev za tujo deo silo. Hkratu pa je bila ta delovna moč tudi sproščena, tako da se je lahko koroščno uporabila v industriji. Počez tega je zadruga pridelala 310 hl vina več kakor lani (po 3 hl na ha več), pa čeprav je bil vinski pridelek v Sloveniji letos v splošnem nekaj manjši kakor leto dni prej. V zadrugi so si uredili svoj dom igre in dela za vzgojo in nego otrok.

Vse kmetijske obdelovalne zadruge so že uvedle brigadni sistem dela ter delitev dohodkov po količini in kakovosti opravljenega dela. Na ta način se v resnici pravilno in varčno uporabljajo vse delovne moči. Pri drobnejšem individualnem gospodarstvu je n. pr. treba za 150 glav odrasle živine, raztresene po različnih hlevih, po 25 do 28 delavcev na dan, v skupnem hlevu kmetijske obdelovalne zadruge jih zadostuje 10 do 12. Na velikih obdelovalnih površinah, kakršne imajo obdelovalne zadruge, je mogoče vse bolj uspešno in intenzivno izkoriščati traktorje, ki obdelujejo zemljo v enem in se jim ni treba premikati s parcelo na parcelo ter izgubljati čas. Zadruga se lažje nabavi stroje kakor vsak posamezni kmet, ki so zanj tudi manj rentabilni. Letos so zadruge pogodbeno oddale 150 va. gonov sortiranega vina za izvoz. Kot velika organizirana gospodarstva bodo lahko v bodoče vino same izvažale v tujino. Nadalje so pridelale 1104 stote žita in 4153 stotov krompirja preko lastnih polj, treh — za prodajo. Za oziromno setev so letos pripravila nad 300 ha zemlje.

V KROGU pri Piranu so si nekdanji koloni benediktinskega samostana, ki so po agrarni reformi postali gospodarji zemlje, ki jo obdelujejo, ustanovili svojo kmetijsko obdelovalno zadrugo. Ta čas je združenih v njej 17 družin. Skupno nameravajo še letos nasaditi nov velik vinograd in so pričeli zemljo že globoko prepakovati ter zgradili skupen hlev. Poleg one v Pučah je že druga taka zadruga v Tržaški Istri.

NAS ZADRUŽNI TECAJ Ustanovitev zadruga

Za ustanovitev zadruga ni potrebno nobeno posebno dovoljenje oblasti.

Ustanovni občni zbor, ki ga skličejo ustanovitelji sprejme pravila in izvoli organe zadruga na način, ki je določen v pravilih.

Zadruga je pravno veljavna ustanovljena, ko jo vpišejo v združnični register v njenem območju, in lahko začne takoj poslovati.

Kaj mora biti v pravilih

Pravila zadruga morajo biti spisana in morajo vsebovati:

- Ime (firmo) zadruga, ki mora biti v njem oboje predmet združnega poslovanja zadruga in obseg poročstva za njene dolgeve, n. pr. «z omejenim jamstvom» (skrajšano z n.j.) ali «z omejenim jamstvom» (skrajšano o.j.) V imenu zadruga ne sme biti imena fizične ali naziva pravne osebe ali kako druge firme. Dopusna pa je simbolična imenska označba. Vsaka nova zadruga se mora po svojem imenu razlikovati od vseh drugih združ s sedežem v istem kraju.

- Sedež zadruga.
- Predmet poslovanja.
- Določbe za pridobitev in ukinitve članstva v zadrugi.
- Višino deležev, ki jih morajo člani vplačati, določbo, kdaj in kako je treba deleže vplačati, ter pogoje za povračilo ob izstopu iz zadruga.

- Določbe o vrsti jamstva, pri zadrugi z omejenim jamstvom pa tudi višino jamstva.
- Čas trajanja zadruga.

- Način, kako se objavljajo skupščinski sklepi in objave ter razglasi zadruga.
- Določbe o porabi poslovnega prebitka in določbe o nadomestitvi poslovne izgube, kolikor nima zadruga zanje sama zadostnih sredstev.

- Določbe o ustanavljanju in uporabljanju rezervnega in drugih skladov.
- Določbe o zastopanju zadruga in podpisovanju za zadrugo.

- Določbe o sestavi, volitvah in poslovanju upravnega in nadzornega odbora, o številu njihovih članov, trajanju njune poslovne dobe in o njihovi razrešitvi.
- Določbe, v katerih primerih se skliče občni zbor, o času, kraju in načinu sklicevanja zbora, koliko članov mora biti prisotnih in kolikšna večina je potrebna za veljavnost sklepov.

V pravilih se sme določiti, da posebno razsodišče rešuje spore, ki nastanejo v združnih odnosih med združniki samimi, med njimi ter člani upravnega in nadzornega odbora kako tudi med združnim ter upravnim in nadzornim odborom kot takim. To razsodišče rešuje nastali spor samo po pismeni privolitvi obeh strank.

V pravila ni treba vnašati določb, ki se popolnoma skladajo z določili zakona.

Prijavi za vpis v združni register, ki je morajo podpisati vsi člani upravnega odbora, je treba priložiti:

Vpis v združni register

- tri izvode združnih pravil;
- tri izvode skupščinskega zapisnika, ki mora jasno izpovedati, da so bila pravila zadruga sprejeta in katere osebe so izvoljene v upravni in nadzorni odbor;
- tri izvode seznamov ustanoviteljev in pozneje vpisanih združnikov;
- en izvod podpisov članov upravnega odbora, ki ga je moral overiti javni notar ali pa oblastvo, ki sme overiti podpise. Njihove podpise sme overiti tudi registrsko sodišče na zapisniku.

Pravila morajo podpisati ustanovitelji, zapisnik in seznam ustanoviteljev pa predsednik ustanovne skupščine, zapisnikar in dva overitelja.

Preden sprejme sklep o vpisu, mora sodišče preveriti prijavo, pravila in ostale priloge. Če najde v njih napake, ki jih je mogoče popraviti, pozove upravni odbor, naj jih v določenem roku popravi. Če ta napak v danem roku ne popravi, velja, da je prijava zadruga umaknjena.

Sklep o vpisu vroči sodišče zadrugi ob povrnitvi dveh izvodov pravil, zapisnika, ter seznam ustanoviteljev in združnikov, na pravilih pa potrdi, da je bila zadruga vpisana v združni register.

Podatki v registru

V združni register je treba vnesti:

- ustanovni dan skupščine, ko so bila pravila sprejeta;
- ime in sedež zadruga;
- predmet njenega poslovanja;
- trajanje zadruga;
- višino poslovnih deležev in kako se vplačujejo;
- vrsto jamstva in njegov obseg, če je jamstvo omejeno;
- določbe o zastopanju zadruga in o podpisovanju zanje;
- rodbinsko in rojstno ime, priimek, poklic in bivalične vsakega člana upravnega odbora;
- način, kako se objavljajo skupščinski sklepi in združni razglasi.

Po vpisu je sodišče dolžno na stroške zadruga v uradnem listu službeno objaviti vsebino vpisa.

Prijava in po en izvod prilog se shranijo med registralnimi spisi sodišča.

Zadruga nasproti drugim ne more uveljavljati stvari, ki se morajo vpisati v združni register in objaviti, pa niso bile vpisane ne objavljene, razen če dokazuje, da so bile drugemu znane. Brž ko je vpis v združni register opravljen in objavljen, ne sme nihče uveljavljati trditve, da ni vedel za vpisane in objavljene stvari o zadrugi.

Odgovorni urednik
ZAGAR BOSTJAN

Tiskarna Zadruga tiskarna v Trstu.

SADJARSKE ZADRUGE

V naslednjem objavljamo zaključek razgovora dveh naših umnih sadjarjev, ki je gotovo vsem našim sadjarjem odprl nekaj novih pogledov na vlogo in naloge sodobne ljudske zadruga na sadjarskem področju.

Predelava sadja

Mirko: Zadnjič sva na koncu govorila o sadju, ki je namenjeno za izvoz.

Drago: Kaj pa z ostalim sadjem?

Mirko: Tudi skrb za to sadje je naloga sadjarskih združ. Sušenje, konzerviranje in vkuhanje sadja kakor tudi kuhanje marmelade in meze so do sedaj opravljala večinoma privatna podjetja. A tudi to delo bi morale opravljati zadruge. Pridelovanje sadnih sokov ali mosta kakor tudi žganjkuhe bi morali biti rezervirani sadjarskim za drugam in to iz preprostega in praktičnega razloga, ker se v ta namen uporabljajo predvsem alabiše vrste sadja, ki jih odbiramo od onega, ki je namenjeno za izvoz. Pri tem zadruga lahko izkoristi vse vrste in kakovosti sadja. Dočim bi bilo najboljšo sadje določeno za izvoz, bi se ostalo porabilo za sušenje, vkuhanje in konzerviranje, kuhanje meze ali marmelade, pridelovanje sokov ali mosta in za kuhanje žganja. Tropine bi se porabile kot krma za živino.

Drago: Kako pa s sadjem za domače tržišče?

Mirko: Sadjarske zadruge se bodo morale zanimati tudi za domače tržišče. Predvsem bo zalaganje domačega trga s sadjem njihova naloga. Uravnnavati bodo morale cenę na domačem tržišču, zahtevati higiensko ureditev tržnic in prodajalnih sadja. Ravno tako bo moralo biti v njih rokah ali pod njihovim nadzorstvom tudi razpečevanje vseh ostalih sadnih proizvodov.

In še bo skrbi za nove nasade in ureditve v glavnem stvar zadruga, kolikor država sama ne bo skrbela za to na svojih posestvih, na katerih naj bi se ustanovljale tudi sadjarske postaje.

Dela za celo leto

Drago: Potem bi bilo delovanje sadjarskih združ samo sezonsko, mar ne?

Mirko: Nasprotno! Vse, kar sva našlela, kaže, da bi delovanje sadjarskih združ ne bilo samo sezonsko, čeprav bi se tako zdelo na prvi pogled. Pozimi bi pripravljali in nabavljali sadike za pomlad, spomladi bi pa pripravljali zaboje in košarice. Proti koncu maja in ob začetku junija je zgodnje sadje že zrelo in bi se takoj začelo polno sezonsko poslovanje, ki bi doseglo svoj višek jeseni v delu pri pridelovanju sadnih sokov, sušenju, vkuhanju, konzerviranju in žganjkuhi.

Drago: Zdi se mi, da bi bila za te zadruge potrebna večja denarna sredstva, ker bi delo samo zahtevalo nekaj investicij za daljšo dobo, ali ne?

Mirko: Da, tako je! Ta vrsta za drug potrebuje večjih gmotnih sredstev, posebno za nabavo potrebščin. Obračun bi napravili ob koncu sezone, članom pa bi obod-

dali sadja dajali predujme. Da zberejo dovolj gmotnih sredstev, bi morale zadruge dočeti še kar visoke deleže, ali pa bi si morale preskrbeti gotovino z brezobrestnim posojilom pri bankah. Vsak drugi kredit stane in glavni zaslužek bi na ta način prišel v roke tujim ljudem. Poleg tega bi moralo biti najmanj posojila v zvezi s takimi pogoji, ki bi jih v določenem roku ne mogli izpolniti, kar bi povzročilo nove težave in ovire pri poslovanju. Najslabše je, če nastanejo take ovire, ko je delo v polnem teku, ker lahko postanejo usodne za zadrugo. Bistvena zahteva pri vsaki zadrugi mora torej biti: lastna sredstva!

Drago: Na vsak način! Pa zdrav, Mirko, in hvala ti.

Mirko: Zdravo, Drago, drugič pa še kaj.

Kreditni za združništvo v Hrvaški Istri

Letos je država dodelila zadrugam v Hrvaški Istri za 45 milijonov din kratkoročnih in 8 milijonov din dolgoročnih posojil. Krediti so bili razdeljeni sorazmerno enako na vse zadruge, tako da jih je pripadlo vsakemu okraju po 8 milijonov din.

V istrskih kmetijskih zadrugah je sedaj zbranih domala 70 odstotkov kmečkega prebivalstva. Zadruga je 85. Se letos nameravajo ustanoviti nekaj novih združ. Na združnih posestvih v zadnjem času mnogo građe. Tako so pričeli v Bujčih pri Poreču graditi združni dom in kolarno, v Brtoših pri Pazinu novo stanovanjsko zgradbo itd. Vse za druge so bile doslej organizirane v zvezi istrskih združ. Pred kratkim pa je bil ustanovljen združni center za Istro, ki je podrejen hrvaški glavni združni zvezi.

Zasebna in družbena lastnina v kolhozu

(Nadaljevanje s 7. strani)

Po evzornih pravilih kmetijske zadruge predstavljajo v kolhozih družbeno lastnino vsa glavna proizvodna sredstva: stroji, zgradbe, ki so namenjene kmetijskim kulturam, ter skupna živina. Kolhoz se v celoti oprira na zemljišče, ki je last države, a je kolhozu za stalno dodeljeno v brezplačno izkoriščanje.

Poleg tega je kolhozniku zagotovljena pravica, da se tudi osebno okorišča s plodovi zemljišča okrog hiše, ki v njej stanuje, pravica do stanovanjske zgradbe kakor tudi do živine, ki mu daje mleko, do drobnice in perutnine. Obseg zasebnega proizvodnega gospodarstva mu omogoča, da dopolnilno krije svoje osebne življenjske potrebe. Sovjetska država pa ni le omogočila kolhoznikom, da si uredijo svoje zasebno pomožno gospodarstvo, marveč jim je tudi pomagala, da so to pravico uresničili. V predrevolucionarni dobi najrevnejši kmet ni imel niti ene krave. Po nastopu sovjetske oblasti pa se le

že v prvih letih razvoja kolhozov s pomočjo države docela odpravila taka beda. Vsaka kolhozniška hiša ima tudi svojo kravo in drugo živino, ki jo kolhoznik lahko poseduje na osnovi pravil kmetijske zadruge.

Ze sama označba »osebno pomožno gospodarstvo« priča, da je v kolhozu glavno in najvažnejše njegovo družbeno gospodarstvo, od katerega je končno odvisno tudi osebno blagostanje kolhoznika. In zares obsega to zemljišča ob kmečkih domovih na kolhozih v Sovjetski zvezi 4 milijone hektarjev. kolhozna družbena zemljišča pa nad 370 milijonov hektarjev. Ze ta poslednja številka priča, da je družbena zemlja družbeno kmetijstvo vir vse moči kolhoznega reda. Ogromna površina zemlje, ki je dodeljena kolhozom v obdelavo, omogoča nagel in uspešen razvoj poljedelstva, živinoreje, drobne živinoreje, čebelarstva in drugih panog kmetijske proizvodnje.

Kolhozi v polni meri izkoriščajo te možnosti. Pred veliko domovinsko

vojno je bilo na kolhozih organiziranih nad 605.500 živinorejskih farm, v katerih je bilo zbranih nad 46 milijonov glav živine. Kolhozni dohodki so samo pri živinoreji znašali okrog 2,5 milijarde rubljev.

Ti podatki jasno kažejo, da predstavljajo družbeno kmetijstvo vir blagostanja vsega kolhozno organiziranega kmečkega ljudstva. Posebej se to pokaže na posameznih konkretnih primerih.

Kmetijska zadruga «Stalin» se nahaja v burnarjem rajonu Čuvaške avtonomije SSR. S pomočjo države so na tem kolhozu ustvarili pravilno urejene nasade in obdelujejo zemljo skoraj stotono s stroji in se poslužujejo najboljših gnojil. Povprečni donos žita je znašal v zadnjih letih po 19 stotov na ha. Včasih je bil dosežen celo donos po 30 stotov. Po izkustvih kulturnega kmetijstva kolhoz še nadalje uspešno razvija svojo živinorejo.

Na kolhozu «Stalin» prejema kolhoznik za en delovni dan po 3 do 5 kg žita, poleg tega še mesa, medu, masla, sadja in zelenjave. Steherna

družina prejme skoraj 90% vseh svojih življenjskih potrebščin iz skupnega kolhoznega gospodarstva. Le približno 10% krije s pridelki na lastni zemlji.

Spričo take organizacije dela so vsi kolhozniki že davno na jasnem, da jih le-ta vodi do blagostanja in da je le družbeno združno gospodarstvo glavni vir in podlaga njihovega napredka.

Sovražniki socializma, nasprotniki boljševiške partije so trdili, da se sovjetski kmetje nikoli ne bodo zbrali pod zastavo socializma, da niso sposobni, da bi se dvignili na raven pravilne presoje splošnih ljudskih interesov, da je na kolhozu nemogoče ohraniti zasebno in družbeno lastnino, eno poleg druge. A so se hudo zmotili. Življenje je v polni meri potrdilo utemeljenost Stalinih vihv besed, da v pogojih, ki jih je ustvarila sovjetska oblast, da v pogojih kolhoznega reda ni nikakih ne premostljivih nasprotij med mestom in družbo, med posameznim kmetom